

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE
CUPRINZÂND BULETINUL SECȚIEI SOCIAL-ECONOMICĂ A „ASTREI“

Anul III
N-rul 13

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, I. Lupaș,
Onisifor Ghibu, M. Șerban, N. Ghiulea, V. C. Osvadă și Ion Clopoșel

Un exemplar
Lei 12

CLUJ, DUMINECĂ 28 MARTIE 1926

C U P R I N S U L :

ACTUALITĂȚI: *Jubileul ziaristic al d-lui. Ioan Lupaș:*

Dr. Ioan Lupaș

Amintiri despre Ioan Lupaș

Ziaristul Ioan Lupaș

Ioan Lupaș (schită bio- și bibliografică)

Sărbătorirea dela Sibiu:

Salutul d-lui

Prinosul d-lui

Scrisoarea P. S. S.

Cuvântarea d-lui

Scrisoarea d-lui

Recunoștința „Societății de Mâine“

Omagiile Presei Ardelene

Ideea de sacrificiu

Silviu Dragomir

Onisifor Ghibu

Ion Clopoșel

O. B.

Iuliu Maniu

Vasile Goldiș

Episcop Lucian

I. Lapedatu

Oct. Goga

Ol. Boitoș

Ion Clopoșel

Horia Trandafir

Șt. Bezdechi

N. Dașcovici

Mărioara Șerban

PROBLEME SOCIALE: *Utopia lui Hippodamos din Milet*

PROBLEME ECONOMICE: *Nevoia de capitaluri streine*

DISCUȚII LITERARE: *Chestiunea shakespeare-iană*

CRONICA MEDICO-SOCIALĂ: *Examenul medical înaintea căsătoriei. — „L'appui maternal“. — Pentru sanatoriul studenților. — Medicinistii din Cluj. — Congresul internațional de chirurgie*

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: *Teatru („Frumoasa aventură“ de Caillavet, R. de Flers și E. Rey.) — Conferințe (Ștefan Meteș: Români din Ucraina; Alexandrina Cantacuzino: O călătorie în America; E. Panaitescu: Regele Decebal) — Cărți, reviste, ziare (Sburătorul)*

SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ: *Asigurarea contra înghețului. — Numai un frânar*

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE: *Legea electorală. — Greva avocaților. — Criza de preoți. — Aprecieri meritate. — Protestul Patriarhului. — O excursie studențească în Ceho-Slovacia. — Ziarismul eroic. — Ruina imperului rus. — Concursul corului Gutenberg.*

Dr. Aurel Voina

B. & B.

N. Ghiulea



REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI NO. 8
CALEA VICTORIEI NO. 51

Abonamente: Pe un an 600 lei. — Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

CONVOCARE.

Domnii acționari ai institutului de credit și economii „Izvorul“ S. p. A. Alba-Iulia, se convoacă prin aceasta în a

XV-a adunare generală ordinară

care se va ținea Marți la 23 Martie 1926 orele 2 p. m. în localul institutului, cu următoarea.

ORDINE DE ZI:

- | | |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ol style="list-style-type: none"> 1. Deschiderea și constituirea adunării. 2. Raportul consiliului de administrație despre gestiunea anului 1925. Prezentarea bilanțului. Raportul comitetului de cenzori. 3. Hotărâre asupra bilanțului, împărțirea beneficiului, hotărâre asupra absolutului de administrație și cenzorilor. 4. Urcarea capitalului social. 5. Modificarea statutelor. (Art. 3 și 30). | <ol style="list-style-type: none"> 6. Complectarea membrilor consiliului de administrație. 7. Alegerea comitetului de cenzori, pe un period de trei ani. 8. Fixarea marcelor de prezență. 9. Eventuale propuneri. <p>Alba-Iulia, la 1 Martie 1926.</p> |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

Consiliul de Administrație.

Active

CONTUL BILANȚ LA 31 DECEMBRIE 1925

Pasive

Casa numerar	1,766.105	13	Capital	2,500.000	—
Scont 27,084.428'60			Fonduri de rezerva	1,701.868	74
Credite hipotecare cu acop. cambială 2,297.845'50	29,382.274	10	Depuneri spre fructificare 41,102.438'48		
Conturi curente debitoare	27,128.536	64	Depozite libere 715.999'58	41,818.438	06
Efecte publice și diverse acțiuni	1,431.569	88	Conturi-curente creditoare	8,427.997	46
Diverse participațiuni	3,875.612	—	Reescompt	9,285.300	—
Imobile: Casele din Alba-Iulia, Zlatna, Teiuș	1,000.000	—	Conturi transitoare	721.755	28
Mobilier, cassa de fier etc.	200.000	—	Beneficiu net	829.149	98
Conturi transitoare	500.411	77			
	65.284.509	52		65,284.509	52

Debit

CONTUL PIERDERE ȘI PROFIT

Credit

Dobânzi pentru depuneri spre fruct. și reescompt	2,731.153	80	Dobânzi; la scont., cred., hipot., conturi-curente, efecte și benef. la întreprinderi	3,370.850	99
Spese generale: Salare, spese de adm. porto etc.	1,823.161	71	Provizii, chirie și alte venituri	2,560.071	84
Dare 189.998'28					
Dare după dobânzi la depun. spre fructificare 277.159.06	467.157	34			
Jetoane	80.300	—			
Beneficiu net	829.149	98			
	5,930.922	83		5,930.922	83

Gavril Crișanu m. p.
director executiv

Alba-Iulia, la 31 Decembrie 1925.

pentru cont.: Andrei Schemmel m. p.
procurist

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE:

Gheorghe Munoștiu m. p.
președinte

Dr. Ioan Pop m. p.
expert contabil

Ioan Rebeaga m. p.

Dr. Cornel Daramuș m. p.

Vasile O. Osvadă m. p.

Emil Pop m. p.

Aurel Stoica m. p.

Amos Frâncu m. p.

Victor Ofoiu m. p.

Antoniu Pop m. p.

Dr. Virgil Badeș m. p.

Dr. Ioan Rece m. p.

Francisc Boțian m. p.

Ioan Medrea m. p.

Verificat și găsit în conformitate cu registrele societății Alba-Iulia, la 6 Martie 1926.

COMITETUL DE CENZORI:

Dr. Aurel Sava președinte m. p.
Anghel Bena m. p.

Virgil Hașegan m. p.
Iuliu Enescu m. p.

Dr. Nicolae Marcu m. p.
N. Muntean m. p.

Iulian I. Vulcu m. p.
Dr. Dominic Medrea m. p.

Dr. Candin Pop m. p.

Ilie Magda m. p.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:

ION CLOPOTEL

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

CALEA VICTORIEI 51. TELEFON 308
PIAȚA UNIREI No. 8.

Cluj, Duminecă 28 Martie 1926

Anul III

Nrul 13

NUMĂRUL: LEI 12

Dr. IOAN LUPAȘ.

Prietenul nostru I. Lupaș, a fost sărbătorit, zilele trecute, în Sibiu, de către un larg cerc de admiratori. Istoricul, publicistul, preotul, profesorul și luptătorul ardelean a fost răsplătit pentru munca și lupta sa de un sfert de veac cu prinosul de dragoste, ce a întâmpinat-o totdeauna în metropola românească a Ardealului de ieri. Dar activitatea sa depășește, fără îndoială, cercul restrâns al unei sărbătoriri întime. Ioan Lupaș este azi o personalitate reprezentativă a Ardealului: istoric consacrat, orator admirat pentru elocința sa și luptător politic, care stă în șirul dintăiu al fruntașilor noștri.

Cu cinsprezece ani înainte de asta am fost chemat a lua catedra de istorie românească dela Seminarul Andreian, din Sibiu. Am văzut atunci cât de onorifică succesiune îmi lăsa I. Lupaș, care, silit de guvernul unguresc, plecase la Sălște să propoveduiască de pe amvonul bisericii crezul său. În cei cinci ani de activitate dăscălească izbutise a creia într'adevăr o catedră de istorie românească. Căci deși catedrei sale dela seminar i-se zicea „de istoria bisericii românești“, tânărul profesor știa să ducă firul expunerii și dincolo de limitele vieții bisericești, pentru a încadra unica manifestație de viață organizată a Românilor ardeleni în ritmul larg al istoriei românești. Deaceea studiile și cercetările sale istorice din această epocă reoglinesc în mod desăvârșit, concepția larg națională a profesorului sibiian: colaborarea sa la cunoscuta popularizare a istoriei române întreprinsă de „Lucafașrul“ e o dovadă limpede, iar opera sa monumentală despre mitropolitul Andrei Șaguna, pe care a scris-o și a tipărit-o atunci, rămâne ca o strălucită mărturie despre felul cum viața și activitatea unui reprezentant luminos al Românilor de dincoace de Carpați poate constitui o pagină de glorie a geniului românesc, când e zugrăvită de un condeiu genial. Nici unul dintre istoricii arde-

leni n'a avut până la I. Lupaș orizontul larg și concepția pur românească pentru expunerea evenimentelor, cari formează punctul de mănecare al istoriei moderne a Românilor ardeleni. De aceea poate dânsul va fi fost jignit, cu drept cuvânt, în cea mai mare măsură, când, nu de mult, în cadrele acestei reviste se spunea, că până acum istoricii ardeleni au scris numai istorie confesională. Cetiți cartea lui Lupaș despre Șaguna și răsfoiți apoi biografia lui Inochentie Micu Klein de A. Bunea pentru a vă convinge dacă nici o urmă din concepția confesionalistă nu se mai găsește în paginile pline de avânt ale istoricului sibiian, până când admirabila figură a luptătorului ardelean din veacul XVIII e întunecată de pasiunea și ura confesională a autorului, care caută prilejul de-a săpa tot mai adâncă prăpastia între fiii aceleiaș mame.

Cu aceste însă nu vreau să spun, că I. Lupaș nu ar fi un credincios înflăcărat al bisericii sale. Cele mai multe din lucrările sale tratează epizoade din istoria bisericii ortodoxe sau ne expun lămuriri cu privire la diferitele probleme, cari au preocupat biserica noastră în ultimul sfert de veac. Dar și în aceste studii ale sale se știe ridica la un anume nivel, pentru a privi evenimentele prin prisma unei concepții luminate sau când face totuș o concesie sentimentelor, pentru a se constitui cel mult într'un obiectiv apologet al bisericii sale. Sub acest unghiu trebuie apreciate studiile sale despre Episcopul V. Moga și profesorul Gh. Lazăr, despre Principele ardelean Acațiu Barcsai și mitropolitul Sava Brancovici, precum și „Cei 12 pețitori ai episcopiei transilvane vacante dela 1796—1810“, cât mai ales „Misiunea episcopilor Gherasim Adamovici și Ioan Bob la curtea din Viena în anul 1792“. De altăparte, ca unul din conducătorii vieții constituționale bisericești a căutat în nenumăratele sale articole, stu-

dii și cuvântări să introducă spiritul unei concepțiuni largi, am putea spune, cu adevărat democratice, pe care a știut-o justifica totdeauna cu vechea și buna noastră tradiție românească.

În fine d. I. Lupaș are meritul necontestat de a se fi preocupat, în mod deosebit, de mersul evoluției culturale a Românilor ardeleni în cele trei jumătăți de veac din urmă. Pe acest teren a dat, fără îndoială, cele mai prețioase contribuții pentru istoria ziaristicii române din Ardeal, nu numai prin expunerea vieții și activității lui G. Barițiu, întemeietorul presei române delanoi, dar chiar prin cercetări migăloase ca acelea despre cea dintăiu revistă românească, scrise pe temeiul unor prețioase documente inedite și prin relevarea unor momente mai însemnate din istoria mai nouă a ziaristicii ardeleni. Insuși ziarist, de 25 ani încoace, a semănat aproape în toate ziarele și revistele noastre, un admirabil material de propagandă culturală și politică. Această parte a activității sale e, fără îndoială, tot atât de valoroasă, ca și activitatea sa științifică și a contribuit, în aceeaș măsură la întemeierea popularității sale. I. Lupaș aduce în articolele ca și în cuvântările sale din parlament, o convingere bazată pe cunoașterea profundă a împrejurărilor politice, culturale și sociale din Ardeal și izvorită dintr'un studiu serios, care a format totdeauna bagajul de căpetenie al fruntașilor unui neam. Deaceea atât articolele, cât și cuvântările sale nu își perd niciodată actualitatea: ele vor rămânea documente ale frământărilor noastre din ultimul timp, caracterizat, de altminteri, printr'o sterilitate, ce nu ne face prea mare onoare. Dar Lupaș muncește din greu pentru destelenirea acestui ogor, care nu este a vorbăriei goale și a popularității ieftine și trecătoare, ci a patriotismului luminaț, conștient și fecund.

Cât pentru sentimentele naționale ale acestui luptător, niciodată nu voui uita

întâlnirea mea cu I. Lupaș din dimineața zilei de 30 August 1916. Când Sibiul se golise de populația streină, care căuta să lase liber terenul armatei române, ce se apropia, cineva, m'a anunțat acasă, că Lupaș mă așteaptă în stradă și dorește a-mi vorbi. Am alergat repede să-l văd. Era între doi jandarmi, înalți și chipeși, cari îl zoreau să plece. De jur împrejur, pe strada Măcelarilor, intelectuali români petreceau, cu ochii înlăcrimați, pe cel escortat spre surghiunul dela Șoproon. I-am văzut numai ochii schinteind, deoarece m'a îmbrățișat și m'a sărutat, ca un frate, care pleacă cine știe unde.

— „Tu rămâi. D-zeu să vă ajute.“

Am lăcrimat și eu privind în urma celui, pe care îl acoperiră încurând spetele late ale jandarmilor unguri. În elipa de supremă măreție a neamului nostru preotul apostol era smuls dintre fiii săi. Dar acel sentențios „Dumnezeu să vă ajute“ îmi spunea. că nu și-a pierdut nădejdea și că va petrece cu ochii sufletului său, marile bucurii, de cari aveam să fim împărtașiți deodată cu intrarea armatei române.

Nădejdiile i-s'au implinit și azi, sărbătorit de lumea românească a Ardealului, suntem fericiți, că a rămas și el între noi, pentru ca să-i poate acorda neamul său răsplata cuvenită celor mai vrednici fii ai săi. **Silviu Dragomir**

Amintiri despre Ioan Lupaș

*Eheu fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni...*

Sărbătorirea activității publicistice de un sfert de veac a prietenului meu Ioan Lupaș mi-aduce și o undă de tristețe în suflet...

Un sfert de veac de activitate a unui prieten cu care ești aproape coetan, însemnează *două* tinereți încheiate pentru totdeauna... Și constatarea aceasta, pe care o astfel de aniversară te obligă, s'o faci, nu știi cum, — dar nu te lasă să te bucuri pe de-a'ntregul de un prilej sărbătoresc ca acesta...

Sunt vreo treizeci și cinci de ani, de când drumurile noastre au mers alături.

Născuți în acelaș sat, învățând carte la aceiași buni și neuitați dascăli, cari au fost „tata Hociotă“ și „directorul Stoica“ din Săliște, apoi „la catolici“ în Sibiiu, pe urmă în „gimnaziul de stat“ de acolo și în cel românesc din Brașov, apoi, după studii teologice în Sibiiu și filosofice la Pesta și în Germania, — profesori la Seminarul „Andreian“, secretari generali ai Resortului de Culte și Instrucție publică din guvernul provizor al Ardealului, eliberat, și azi profesori la acelaș înalt așezământ de cultură din inima acestei provincii — ne-am stat de ceceții de-a rândul aproape unul de altul, încât în unele epoci gândurile și faptele noastre se confundau de-a binele.

Din mulțimea nesfârșită de amintiri cari mă leagă de Lupaș, e atât de greu să defac câteva pentru marele public. Am senzația, când încep acest lucru, că comit o impietate față de trecutul care a fost sfințit de atâta intimitate, încât el nu-mi aparține de cât mie.

Totuș, voiu fixa aici câteva crâmpeie

din viața lui Lupaș, pe cari le-am cunoscut din apropiere imediată.

Îl văd încă viu înaintea ochilor mei, în simplul și frumosul port țărănesc din Săliște, ca elev al gimnaziului unguresc din Sibiiu. Deși „valah“, era în permanență cel mai bun din clasa lui, și încă pe când era „pe-a doua“ dădeo „privat“ copiilor de unguri. În clasele superioare trecea deja ca autoritate și mi-aduc cu emoție aminte de ziua în care, ca „student“ în cl. V., m'am dus la el, rugându-l să se uite peste cea dintâi lucrare liberă pe care o făcusem la Limba maghiară, despre un dialog de-al lui Plato.

Opinia lui Lupaș valora, pentru mine aproape cât a unui profesor.

În cl. VIII, la câteva săptămâni după începerea anului, temperamentul impulsiv și patriotismul, prea aprins al profesorului de istorie ungurească Tompa Arpád, a provocat în sufletele „studentilor“ români o adevărată revoluție simțindu-se ofensați în sentimentele lor naționale, ei au părăsit clasa, declarând că nu se vor mai întoarce niciodată. Zadarnice au fost încercările directorului liceului și ale corpului profesoral tinerei ofensați au plecat în grup la liceul românesc din Brașov, în frunte cu Lupaș și cu Goga.

La Brașov, Lupaș avu un timp oarecare o situație grea. Deși orientat binișor în literatura și cultura românească, totuș, deosebirile de program, de metodă de terminologie, îi cauzară primele luni destule greutate. Dar nu peste mult el cuceri și aci primul loc și la „matură“, în Iunie 1900, fu sărbătorit ca un adevărat învingător.

În toamna aceluiaș an, când m'am dus și eu la Brașov, în cl. VII, am avut dela început o situație grea: câți-

va dintre profesori, cari știau că vin din acelaș sat și din aceeaș școală cu Lupaș, așteptau și dela mine aceiaș prestațiuni cari, spre părerea mea de rău, n'au urmat întocmai.

Ce altă carieră putea să-și aleagă distinsul „maturizat“ dela Brașov, decât pe aceea a eminentilor lui dascăli? Deși Clujul, cu universitatea lui i-ar fi fost mai la îndemână, el se îndreaptă spre prima universitate a fostei Ungarii, spre Budapesta, unde în timp foarte scurt își cuceri primul loc printre studenții români serioși.

În iarna anului 1901—902 se abătu pela Budapesta un tânăr profesor dela Universitatea din București, pentru a face studii în Arhivele Statului. La un moment dat, profesorul se simți îndemnat să caute o întâlnire cu studentii ardeleni, pentru a le împărtași câte ceva din descoperirile și studiile lui. Întâlnirea fu mișcătoare. Profesorul le ținu adevărate lecții de istorie și de patriotism românesc, cari electricizară toate fibrele tinerilor. Când el își isprăvi, cu ochii scâlțați în lacrimi ultimele cuvinte, un tânăr student se sculă și în cuvinte pătrunzătoare îi arată magistrului profunđa mulțumire a întregii studențimi ardeleni. Ultimele lui cuvinte fură urmate de cântarea imnului „Deșteaptă-te Române“, care izbucni spontan din toate piepturile deodată.

Magistrul dela București, era N. Iorga, iar tânărul care i-a răspuns era Ioan Lupaș, student în anul al doilea la Filosofie...

În acelaș an îl găsim pe Lupaș printre întemeietorii „*Luceafărului*“ din capitala vechei Ungarii, alături de Al. Ciura și O. Goga. Încă din primul număr al admirabilei reviste îi întâlnim numele supt studii așa de serioase, încât recitite astăzi, după 24 de ani, îți lasă impresia unor studii cu desăvârșire mature, cari ar putea fi retipărite în broșură și puse în circulație ca lucruri la nivelul exigențelor de astăzi. Studiul „Femeile în istorie“, pe care la apariție l-am citit cu oarecare scepticism și chiar cu un fel de... ironie, recitit acum, mă face să afirm, că autorul lui nici astăzi n'ar putea aborda chestiunea mult mai bine.

După examenul de doctorat trecut „magna cum laude“ cu o teză asupra istoriei religioase a Românilor ardeleni în sec. XVIII, Lupaș, fu numit profesor la gimnaziul din Brad, dar, spre norocirea lui și a științei, o bursă a societății „Transilvania“ din București, îi făcu posibilă continuarea studiilor la Berlin, unde „plecă“ împreună cu

Goga, Deacolo, în primăvara anului 1905 cei doi prieteni pleacă într-o lungă călătorie de studii în Italia de Nord, de unde s'au întors acasă plini de impresii, cari aveau să rodească bogat mai târziu.

Vara aceluia an am petrecut-o împreună acasă, în satul nostru, în lungi discuții asupra viitorului nostru. El își terminase studiile filozofice și eu pe cele teologice și acum ne găseam pentru întâia oară la cea mai serioasă răspântie, când trebuia să intrăm în viața publică. Dar ambii aveam încă temeri și ambii eram pătrunși de dorința de a mai învăța și mai ales de a intra cât mai adânc știința românească, pentru care ne dăduse ani de-a rândul îndemnuri „Sămănătorul“ d-lui N. Iorga, ai cărui adepți înflăcărați eram. Zi de zi, gândul nostru de a pleca la București, prindea tot mai puternice aripi. Acolo aveam să ne desăvârșim, în deplină libertate, cultura.

Dar împrejurările fură mai tari și Lupaș trebui să ocupe toamna catedra de istorie la Seminarul din Sibiiu. Cât pentru mine, soarta fu mai binevoitoare și mă lăsă să-mi împlinesc dorul sfânt de a ajunge la Universitatea din capitala României.

Intrarea lui Lupaș în Seminar fu socotită ca un eveniment. Biata școală tânjea de mult timp din lipsă de profesori cu autoritate științifică. Lupaș era hotărât să-și ridice catedra sa la un nivel în adevăr academic. Lecția lui de deschidere la care am asistat și eu, (despre Originea Românilor), a întrunit în adevăr și cele mai exagerate așteptări și tinerii „teologi“, obișnuiți cu o tradiție de muncă cu totul mediocră, își dădeau seama că vremurile se schimbă acum radical. Lecția de deschidere fu dată la tipar în organul arhiepiscopiei „Telegraful român“, dar mitropolitul Mețianu neobișnuit cu astfel de manifestări, după câteva zile a interzis continuarea publicării ei, dând ca motiv că nu vrea să afle Ungurii cum se predă istoria românească în seminarii...

Bine înțeles că prevederea și circumspecțiunea mitropolitului n'au prea încurajat pe tânărul profesor, dar, cum el nu era din stofă de rând, nici nu l-au oprit în drumul său. Nici chiar mai târziu când Lupaș pregătea marea monografie asupra mitropolitului Șaguna, sfatul binevoitor al înțeleptului Mețianu dea nu scrie o „carte“ pe care și-așa n'o citește nimeni, ci mai bine numai o broșură „pe care o poți citi și seara în pat“ — nu-l putu abate pe tânărul istoric dela lucrări științifice serioase.

Prevederea bătrânului mitropolit, de

altfel, n'a fost neîntemeiată și prorocia lui, că cu astfel de obiceiuri n'o va duce bine, s'a împlinit: tânărul profesor de istorie dela Seminarul din Sibiiu trebui în adevăr să-și petreacă vacanța anului 1908, și o parte chiar din anul școlar 1908—9 în temnița de stat dela Seghedin, pentru crima de a fi publicat în revista „Țara noastră“ un articol incendiar intitulat: „Toate plugurile umblă numai al meu zăce la umbră.“ Dar ca o răzbunare împotriva soartei sale, Lupaș redactă, chiar în temniță, marea lui lucrare despre Șaguna, lucrare neagreată de Mețianu, în schimb premiată de Academia Română...

Mi-aduc aminte de ziua în care a plecat Lupaș la Seghedin. Il însoțise la gară tot satul nostru natal, în cadrul unor manifestații cu atât mai impunătoare, cu cât erau mai spontane. Călătorii, cari mergeau în același tren, au rămas surprinși, când au văzut în gară atâta lume și atâta entuziasm.

Când ne întorceam spre sat, am fost acostat de către un călător străin, care venise cu trenul dinspre Sibiiu și care, neînțelegând nimic din ceea ce văzuse la gară, voia să se dumnirească dela mine. I-am spus străinului, care era Ungur, că poporul din Sălăște și-a petrecut azi la gară pe unul din cei mai distinși fii ai săi, care a plecat la pușcărie, la Seghedin.

— Și pentru ce a fost condamnat? mă întrebă străinul.

— Pentru agitație în contra statului, — îi răspunsei eu.

— Cine este „agitatorul“?

— Dr. Ioan Lupaș profesor la Seminarul din Sibiiu.

— ...!!

Străinul holbă mirat ochii la mine.

— Și măgarii dela Budapesta astfel cred că pot face să amuțescă agitatorii? Dar, — îmi zise străinul, — eu văd că în loc de un singur agitator, care a fost Lupaș, statul unguresc a făcut sute. Căci, toți aceștia, cari l-ați petrecut la gară și ați manifestat astfel pentru el, sunteți la fel de mari agitatori ca și el...

M'am uitat cu neîncredere la interlocutorul meu cu vederi atât de neobișnuite. El își dădu seama de nedumerirea mea și se grăbi să se prezinte:

— Dr. Jászai Oszkár, directorul revistei sociologice „XX-ik Század“ (secolul al XX-lea), din Budapesta.

Am venit în Ardeal să studiez la fața locului chestia naționalităților. Politicianii noștri cred c'o pot rezolvi și fără s'o studieze astfel; eu vreau s'o văd cu ochii mei. Manifestația dela gară este foarte elocventă pentru mine și

desigur că din gazetele dela Pesta n'aș fi putut să-mi dau niciodată seama de valoarea ei din punct de vedere sociologic și politic.

Am mers cu Jászai în sat și l-am însoțit ziua întregă în ancheta pe care a făcut-o printre țărani și care a fost pentru el extrem de prețioasă.

Mi se pare că mai târziu Jászai a povestit în revista sa ce-a văzut la Sălăște, cu ocazia plecării lui Lupaș în temniță.

Dealtfel, trebuie să recunosc că Ungurii n'aveau pentru ce să-i fie recunoscători lui Lupaș și n'aveau nici un motiv pentru care să-l menajeze. Cu vre-un an înainte de condamnarea lui el mai comisese, în mod clandestin, o gravă infracțiune față de poporul dominant, din vechea noastră patrie. În adevăr, la 1907 tipărise, la Sibiiu, o broșură ungurească intitulată „Történeti Párhuzamok“, în care își permisesese să răspundă la un articol injurios al lui Jancso Benedek din „Budapesti Hirlap“, articol în care cunoscutul jandarm al „chestiunei valahe“ adunase de prin documente istorice vechi toate batjocurile posibile la adresa poporului român, pe care-l prezinta ca pe cel mai păcătos popor din lume. Lupaș împrumută metoda lui Jancso și publică într-o broșură toate caracterizările aspre din documentele istorice străine relative la Unguri, arătând că, în chipul acesta, antagoniștii noștri ies și mai rău la socoteală.

Broșura aceasta, care era iscălită cu pseudonimul Justus s'a cules și tipărit în „Tipografia arhiepiscopiei“ din Sibiiu. Când tipărirea era la ultima coală, mitropolitul Mețianu aflând despre broșură, l-a oprit pe autor să tipărească pe copertă numele tipografiei, amenințând că dacă nu va găsi o tipografie din Budapesta, care să ia asupra ei răspunderea, va nimici coalele tipărite.

Broșura apărău totuși, căci Lupaș mi-a scris mie la Budapesta despre faza penibilă în care a intrat broșura lui, și eu am exoperat ca „Tipografia poporului român“ a decedatului D. Birăuțiu să se învoiască ca pe copertă să fie tipărit numele ei.

Totuși mi se pare că Ungurii au bănuțat că autorul acestei broșuri atât de documentate nu poate fi altul decât tânărul istoric dela Sibiiu.

După patru ani de profesorat la Sibiiu, în care timp își făcu și studiile teologice Lupaș trecu ca protopop la Sălăște. Hotărârea lui mă miră, la început. Mă îndoiam că un om prins atât de puternic în mrejele preocupărilor

științifice, va putea deveni un bun preot și un bun administrator, rămânând în același timp credincios și științei. Totuși, Lupaș izbuti să devie în timp destul de scurt un adevărat preot și un excelent administrator, care, fără să neglijeze partea birocratică a serviciului său, a știut să toarne în el totdeauna suflet viu, ridicându-l la un nivel cum nu știu să-l fi ridicat vr'o dată alt protopop. Dacă Lupaș, și-a părăsit catedra de profesor, în schimb a dat viață, în condiții în adevăr superioare, amvonului, care are așa de puțini servitori pricepuți la noi. Predicile lui la fel de atrăgătoare și de instructive și pentru țărani, ca și pentru intelectuali, fac parte din cea mai bună literatură omiletică românească. Emancipându-se de sub simplitatea vechilor cazanii și de sub frazeologia noii predici goale de conținut, Lupaș izbuti să trateze pe înțelesul tuturor și într'o formă limpede și frumoasă, probleme sociale actuale din viața ascultătorilor, dând astfel prilejul ca cuvântul lui să nu încante numai urechea și să nu mângăie, numai, sufletul, ca să puie în mișcare și voința celor către cari se adresa. Și ca duhovnic și ca slujitor la altar Lupaș puse în uimire pe cei ce l-au privit la început cu scepticism. El dovedi că și fără un glas deosebit cineva poate să fie un excelent preot.

Dar ceea ce cu drept cuvânt trebuie remarcat în cariera preoțească a lui Lupaș, este faptul că deși a stat la țară un întreg deceniu (1909—1919), el nu s'a rustificat câtuș de puțin, cum s'a întâmplat cu toți, dar absolut cu toți protopopii noștri. Dimpotrivă, prin contactul cu viața rustică, Lupaș recâștigă ceva, din ceea ce îndelungata lui petrecere printre străini îi luase, — el deveni mai accesibil, mai conciliant, mai democrat, păstrându-și în același timp tot ceea ce caracterizează în chipul cel mai nobil pe un adevărat intelectual model. Când ieșia din mediul, încă destul de patriarhal al Săliștii, și se amesteca în rândurile „domnilor” dela orașe, Lupaș aducea cu sine în locul rusticității, distincția aristocratică și bunul simț și înțelepciunea țărănească, pe cari atât de puțini din cei ridicați de jos, le mai păstrează în viață.

Pe lângă toată slujba lui de preot și protopop, Lupaș găsia încă destul timp și pentru știință, care-i rămăsese la fel de dragă, ca și înainte. Dela Săliște el trimitea articole și studii, nu numai la *Telegraful român*, *Tribuna*, *Românul*, *Luceafărul* și *Transilvania*, ci și la *Academia Română*, care la 1910 l-a ales membru corespondent al ei, iar la 1916 membru activ. În timpul războiului

lui chiar, la 1915, protopopul Săliștii se duce în persoană la București și într'o ședință publică a Academiei vorbi despre împrejurările în cari Gheorghe Lazăr părăsi înainte de aceea cu o sută de ani Sibiul și se duse la București, spre a se dedica operei de rededeptare a Românilor copleșit de străini. Comunicarea lui Lupaș făcu așa de bună impresie, încât în anul următor el fu ales membru activ în locul răposatului Moldovănuț dela Blaj.

La 1919 Lupaș părăsi altarul și amvonul din Săliște și urcă catedra Universității din Cluj. În același an el se alege, în cercul Săliștii, deputat în cea dintâi Cameră a României Mari. Dar

Ziaristul Ioan Lupaș

Ziaristica română își îndeplinește o plăcută îndatorire aducând primosul său de recunoștință unuia dintre cei mai aleși ai săi: părintelui Ioan Lupaș, cu prilejul încheierii unui sfert de veac de activitate neobosită în presa ardeleană. Sărbătorim pe d. Lupaș ca pe unul dintre cei mai consacrați slujitori ai condeiului militant.

Dacă titlurile oficiale ale d-lui Lupaș sunt: membru al Academiei Române, profesor de universitate și deputat, nu ne poate scăpa aici atributul de ziarist. Este ora când trebuie să mărturisim că d. Ioan Lupaș și-a înscris la activul său o mănoasă activitate publicistică.

D-l Ioan Lupaș n'a fost omul de știință izolat, care să înmulțească doar arhiva istorică, n'a fost savantul de cabinet căruia să-i repugne aerul realităților din afară. D-sa s'a coborât de timpuriu pe arena de luptă cu arma plină de vrajă a condeiului. D-sa a făcut parte din glorioasa pleiadă a publiciștilor *Luceafărului*, *Tribunei*, *Românului* și *Gazetei Transilvaniei*. Istoria ultimului sfert de veac este întreagă debătută în paginile acestor publicații. D-l Lupaș a dat articolul savant de revistă, articolul militant pentru ziarul cărturarilor și n'a uitat să contribuie la luminarea masselor cu articolul de îndrumare culturală și religioasă în foaia poporală atât de bine scrisă până în ziua de astăzi în Ardeal și care deține și acum cel mai mare tiraj.

Ceea ce trebuie să semnalăm în primul rând este faptul că presa a câștigat mult în nivelul său ridicat prin scrisul d-lui Lupaș, căci acest scris se alimenta continuu din sursele științei.

D-l Lupaș a contribuit apoi la sporirea simțului de curaj și demnitate. Atât de mari erau prea adesea ademămirile

dupăcum, la 1909, al prefăcu amvonul colbit al bisericii din satul său, în catedră răspânditoare de lumină, așa prefăcu el acum catedra universitară și tribuna politică într'un amvon sfânt, dela care cu o nezguduită convingere și consecvență, propovăduiește adevărul și moralitatea.

Dar trebuie să mă opresc aici, căci, altfel, amintirile mele ar lua proporții prea întinse.

Imi rezerv plăcerea de a le continua la jubileul de 50 de ani de activitate a vechiului meu prieten, — dacă Dumnezeu îmi va lungi și mie până atunci firul vieții, cum doresc din inimă să îl lungească lui. **Onisifor Ghibu.**

asupritorilor, încât inimile slabe de înger puteau fi ușor coruptibile: pentru a nu capitula nimeni, a nu abdica dela crezul politic și social al democrației românești ardeleni cuvântul semnat ori nesemnat — tradiția anonimului era în floare pe atunci — al d-lui Lupaș a fost o îmbărbătare. Desigur că și grație acestei atitudini ferme susținute și de istoricul nostru, se datorează prea puținele dezertări de pe frontul nostru național. Biograful mitropolitului Șaguna era indicat a face avertismentele la vreme, a încuraja voințele, a oțeli caracterele.

D-l Lupaș are meritul pentru presă de a fi făcut o seamă de desvăliri ale laturei istorice a ziaristicii. Contribuțiile d-sale sunt cunoscute din conferințele și studiile întreprinse și publicate în parte. A retipărit o seamă din cercetările Nestorului presei ardeleni: Gheorghe Barițiu. Și dacă ar fi să ne întrebăm, care este caracteristica scrisului său: nu putem sta la îndoială în a recunoaște că ea este limpezimea aproape clasică. Fraza desăvârșită, definitivă românească a d-lui Lupaș poate fi explicată. Întâiu de toate ea se datorește culturii clasice. Numai clasicismul a fost înamorat de logică inextricabilă și de estetismul formei. Descifrătorul de documente s'a pătruns de farmecul stilului celor vechi și sufletul i-a fost imprimat de ritmul redactării clare. Dar clasicismul n'ar fi fost suficient pentru investimântarea ireproșabilă în românește, dacă n'ar trebui să admitem că d. Lupaș a depus sforțări individuale pentru a cunoaște spirital curat al culturii românești integrale și a fost la curent cu cea mai pură limbă contemporană. Pentru ardeleni aceasta a fost o îndelungă zăbavă, un chinut efort personal. A fost necesară o muncă de autodidact, de

legături cu românii din țările libere. D-l Lupaș a avut aceste legături și nu s'a dat îndărăt dela toată năzuința în a fi de acord cu direcția critică inaugurată de Maiorescu și urmată de literatura în floare de după 1880. Și un al treilea element mai este în scrisul d-lui Lupaș: infiltrația expresiei populare și bisericesti. D-sa este dintre aceia cari au cules frumusețile limbei poporului și limbei cărților bisericesti. Ca protopop a trăit între țărani. Țăranii și cărțile vechi sunt nesecate izvoare de podoabe de stil. Credem, că nu dăm greș când găsim această explicație pentru stilul d-lui Lupaș. Interesează tocmai pentru a găsi efectul social al unei stilizări limpezi. O idee argumentată cu logică și cu limpezime curgătoare își face vad numaidecât.

Am căutat să demonstrăm aportul

Ioan Lupaș

— Schiță biografică —

Sărbătoritul de astăzi s'a născut în 9 August 1880 în frumoasa comună de munte de lângă Sibiu, Săliște, care-i mândră de distincția ei între celelalte comune ardelenē. Este vlăstar al unei familii de țărani.

Își începe studiile secundare la liceul de Stat unguresc din Sibiu, dar nu le și sfârșește aici. Impreună cu poetul de mai târziu, coleg de școală, Octavian Goga, părăsește acest liceu din cauza profesorului de istorie Tompa Arpád, care jicnea sentimentele lor românești în decursul lecțiilor sale nu destul de obiective. Era întâiul examen, de timpuriu, al caracterului său nestrămutat și al sentimentelor sale viguroase, cari îl vor călăuzi în toată activitatea de mai târziu.

Dela Sibiu trece la Brașov unde ia diploma de bacalaureat. Aici are fericirea să asculte prelegerile unora dintre cele mai distinse figuri de profesori ardeleni: prelegerile de limba și literatura românească ale lui Virgil Oniț, de istorie și literatură latină ale lui Vasile Goldiș și de psihologie ale lui Iosif Blaga. Imaginea acestor dascăli se încreștează adânc în inima atât de simțitoare a tânărului elev.

Urmează apoi studiile superioare la Universitățile din Budapesta, unde profesorii aveau respect față de absolenții liceului din Brașov, în urma pregătirii lor temeinice, mai ales în materia limbei latinești, și la Universitatea din Berlin. Trece doctoratul în filosofie cu specialitatea istoria.

În anul 1905 ocupă catedra de istorie dela Seminarul „Andreian” din Sibiu, pe care o ține cinci ani, predând

ziaristic al d-lui Lupaș, în cultura noastră, pentru a se arăta în mod și mai învederat datorita noastră de a-l sărbători cu prilejul împlinirii unui sfert de veac în ogorul presei. Titlul său de ziarist este în egală măsură de valoros ca și cele de membru al Academiei Române, profesor universitar, deputat, orator și părinte.

Revista noastră și-a dat seama din ceasul dintâiu, de valoarea aportului cultural al personalității d-lui Lupaș și n'a plecat la drum până ce nu ne-am asigurat concursul d-sale în direcția problemelor contimporane atât de mari Rugăm pe d. Lupaș a primi omagiile noastre cu ocazia sărbătoririi și dorințele noastre cele mai sincere de viață îndelungată pentru a putea duce la bun sfârșit năzuințele de bine.

Ion Clopoțel

câtva timp și orele de limba maghiară la cursurile pedagogice anexate seminarului. Trece la Săliște în 1909 ca protopop și inspector școlar confesional, unde rămâne până la anul 1919, când Ardealul românesc eliberat și țara nouă, România întregită, îl cheamă la alte datorii.

Activitatea publicistică și-o începe în anul 1901 cu un articol comemorativ, scris la 80 de ani dela moartea lui Petru Maior și publicat în „Tribuna” din Sibiu. Face parte din grupul de tineri inimoși, cari la 1902 scot la Budapesta revistă literară „Luceafărul”. Mai colaborează la gazetele „Telegraful român” din Sibiu, la „Tribuna” din Arad, dela anul 1903 începând, în urma invitației d-lui V. Goldiș, și apoi la „Românul” din acelaș oraș, preocupându-se în deosebi de chestiuni școlare și culturale, după sfera de preocupări a respectivului periodic, care se împărțea de colaborarea lui. Astfel în anii războiului, când limbile erau mai mult legate și nu se puteau cerceta problemele culturale și politice ale poporului românesc nici cu libertatea relativă a anilor anteriori, a colaborat la „Revista Economică” din Sibiu cu articole din domeniul economiei.

Un moment deosebit de important din activitatea de publicist este colaborarea la revista pentru popor a Asociațiunii „Țara Noastră”, înființată la 1907 de Oct. Goga. Și de astădată a fost alătura de tovarășul său de pe băncile școlaii, în spiritul aceluiaș ideal al luminării poporului lor pentru înăl-

țarea lui la o viață economică și culturală mai bună. Pentru articolul „Toate plugurile umblă”, publicat în numărul 14 al acestei reviste, în care se vorbea de răscoalele țărănești din Regatul român, întâmplate în acelaș an, cu aluzii la semnificația lor pentru stările dela noi, oficialitatea statului maghiar l-a condamnat la închisoare. Astfel a primit și botezul de martir pentru „cauza” poporului său, de care toți cei aleși ai noștri s'au învrednicit.

Alătura de activitatea de publicist a dezvoltat o bogată și rodnică activitate științifică. Din anii de Universitate a început publicarea de studii istorice, privitoare la trecutul satului natal, Săliște, și a continuat cu contribuții la istoria presei românești din Ardeal, istoria bisericească a poporului român și istoria politică a Românilor din Ardeal în veacul XIX. Monografia dezvoltată a Mitropolitului Andrei Șaguna, tipărită la 1909, i-a adus premiul Academiei Române. Comunicările istorice făcute la această înaltă instituție de cultură l-au făcut vrednic să fie ales membru corespondent al ei (1914) și mai târziu membru activ (1916). Harnic membru al „Asociațiunii” a fost, cași oricare alt intelectual român de seamă de dincoace de munți.

Pe lângă publicațiile speciale, a mai colaborat cu studii istorice la revistele „Transilvania”, „Junimea literară”, „Viața Românească”, „Convorbiri literare” și trecând peste anul unirii, la „Revista Generală a Invățământului”, „Biserica ortodoxă română” și alte reviste ardelenē de astăzi, printre cari și revista noastră. Dintre ziarele de peste munți, i-au avut și îi au colaborarea „Neamul Românesc”, „Dacia” (condusă de Vlahuță și Brătescu-Voinești), „Universul” și „România”.

După unirea Ardealului cu patria mamă i-s'a incredințat postul de Secretar general al resortului de Culte și Instrucție publică în Consiliul Dirigent din Sibiu (1918—1919), apoi a fost numit profesor de Istoria modernă a Românilor la Universitatea din Cluj.

Pe lângă activitatea didactică la această catedră și-a cheltuit puterile de muncă, spre binele obștesc, și în cadrele altor instituții politice sau culturale. Deputat în întâiul parlament al României întregite, ales în anul 1919; reales pentru Cameră în anul 1922. Deputat în congresul național bisericesc din Transilvania și în sinodul eparhiei Cluj. Membru în comisiunea de 15 pentru pregătirea proiectului de lege relativ la unificarea organizației constituționale-bisericesti și în comisiunea pentru conservarea monumentelor istorice (secția Transilvania).

La Universitatea din Cluj este, alături de d. Alexandru Lapedatu, director al „Institutului de Istorie Națională”, fundat de M. S. Regele Ferdinand cu ocazia inaugurării oficiale a acestei Universități (1 Februarie 1920), cu scopul de a promova studiul istoriei române dincoace de munți, prin cercetări nouă și prin îndrumarea tinerilor studenți, metodic, spre cercetări de ceaștă natură. In această calitate a publicat până acum, împreună cu d. Al. Lapedatu, trei colecții de astfel de studii, sub titlul „Anuarul Institutului de Istorie Națională”, încurajând la muncă și pe tinerii studenți ai acestei Universități.

O. B.

NOTIȚE BIBLIOGRAFICE

Câteva pagini din trecutul comunei Săliște, Sibiu 1903.

Șovinismul confesional în istoriografie, Sibiu 1903.

Un capitol din istoria ziaristiceii românești ardelen, Sibiu 1906.

De demult, povestire istorică („Biblioteca populară a Asociațiunii”, Sibiu).

Despre începutul neamului nostru românesc, (Bibl. populară a Asociațiunii”, Sibiu).

Contele Ștefan Széchenyi și politica de maghiarizare, Sibiu 1910.

Viața unei mame credincioase, București 1910.

Mitropolitul Andrei Șaguna, monografie istorică, premiată de Academia Română, Sibiu ed. I. 1909 și ed. II. 1911.

Misiunea episcopilor Gherasim Adamovici și Ioan Bob la curtea din Viena în anul 1792, București 1912,

Temeliile trecutului nostru, Sibiu 1912.

Principele ardelean A. Barcsai și mitropolitul Sava Brancovici, în Analele Academiei Române 1913.

Gheorghe Barițiu, Sibiu 1913.

Episcopul Vasile Moga și Gheorghe Lazăr în Analele Acad. Române 1915.

Contribuțiuni la istoria Românilor ardeleni (1789 — 1792) în Analele Academiei Române, 1915.

Mângăiați poporul, cuvântări, Sibiu 1916.

Istoria bisericească a Românilor ardeleni, Sibiu 1918.

Căzut-a cununa capului nostru, cuvântări funebreale, Arad 1918.

Nicolae Popea și Ioan Micu Moldovanu, discurs de recepțiune la Acad. Română, București 1920.

Factorii istorici ai vieții naționale-românești, Cluj 1921.

Cea mai veche revistă literară românească, Cluj 1921.

Revoluția lui Horia, București 1921.

Istoria Românilor, Cluj 1921.

Istoria Românilor ed. II. București 1923

Sufletul lui Șaguna, București 1924.

Avram Iancu, Cluj 1924.

Activitatea ziaristică a lui Andrei Mureșanu, București 1925.

Patriarhia Românilor, Cluj 1925.

Contribuțiuni la istoria ziaristiceii românești ardelen, Sibiu 1926.

Istoria Românilor ed. III. București 1926

Anuarul Institutului de Istoria Națională (în colaborare cu prof. A. Lapedatu) vol. I—III.

SĂRBĂTORIREA D-LUI I. LUPAȘ LA SIBIU

O ZI DE ÎNĂLTARE

Pentru cei, cari au avut fericirea să participe la sărbătorirea dela Sibiu a d-lui Ioan Lupaș, ziua de 21 Martie c. a fost o zi de înălțare sufletească. Pornită din îndemnul spontan al unor inimi de buni prieteni, ea era menită să se petreacă într'un cerc restrâns într'o atmosferă de intimitate, ca un semn de dragoste curată pentru persoana sărbătoritului, de înțelegere și prețuire a muncii lui, pentru înălțarea poporului nostru, din partea aceluia, cari au fost neconștienți aproape de el, de pe băncile școlii chiar. Pe neașteptate însă ea a luat proporțiile unei manifestații grandioase, în care un popor și-a arătat admirația pentru tot ce-a săvârșit în numele lui și spre gloria lui umil din fii lui aleși. Și acesta a fost momentul înălțător. Dovada ce-o dă un popor, că-și înțelege oamenii lui mari și le prețuește în toată valoarea munca lor idealistă, săvârșită într'o viață plină de remintări personale, poate fi un îndemn pentru alții, cu sufletul împodobit cu virtuți alese, spre a nu șovăi să apuce și ei pe drumul spinos al acestei munci, care totuși le va fi prețuită odată, și este un semn despre curățenia sufletească a aceluia popor. Prin acest aspect ne produce cea mai mare bucurie sărbătorirea d-lui Lupaș.

S'au strâns la Sibiu, în ziua aceasta, oameni aleși din localitate și din Săliște, satul nașterii sărbătoritului, ca să-i arete recunoștința pentru opera lui culturală săvârșită în aceste două loca-

lități: ca profesor de teologie și scriitor în cea dintâi, ca păstor sufletească în a doua. Reprezentanți ai învățământului, bisericii și presei i-au adus omagiile pentru opera săvârșită în sânul acestor instituții, cari, în trecut au fost păstrătoarele ființei noastre etnice aici în Ardeal.

Căci s'au împletit în viața lui: slujba dela altar, adusă lui Dumnezeu, cu slujba educației naționale prin școală și prin presă, cum a mărturisit-o singur, copleșit de mulțumirea sufletească de a vedea că strădania nu i-a fost zadarnică. Nu poate fi dascăl adevărat, a spus dânsul, fără sentimentele de curățenie sufletească cu care se apropie preotul de altar, după cum preotul conștient de menirea lui este un dascăl al tuturor, iar ziaristul adevărat un dascăl dublat de un preot. Lumina

acestor principii l-a călăuzit în viață.

Iar acestor reprezentanți ai instituțiilor noastre de cultură li s'au alăturat în exprimarea sentimentelor de admirație și recunoștință foștii lui învățători sau profesori, cari i-au călăuzit sufletul pe drumul frumosului și al binelui în anii tinereții, și foștii lui elevi, dela teologie și dela universitate, pe cari i-a călăuzit dânsul pe același drum luminos.

Și astfel trei generații s'au întâlnit în același gând frumos, făurind clipe de meritată mângăiere pentru d. Lupaș și de înălțare sufletească pentru participanții la sărbătorirea dânsului.

D-l Ioan Lapedatu, care are meritul de a fi inițiatorul acestei sărbătoriri, s'a făcut interpretul celor cari n'au putut lua parte personal, citind următoarele scrisori:

SALUTUL D-LUI IULIU MANIU

Prea Stimate Dommile Profesor,

Cu sinceră bucurie grăbesc să Vă felicitez la ziua aniversară a unei munci laborioase și luminate a condeiului. Talentul distins s'a întovărășit cu dorul de muncă și cu înflăcărata iubire de neam și de libertate pentru a Vă aduce spini suferinței din închisoare și laurii neperitori ai recunoștinței celor mai chemați.

Doresc din tot sufletul să Vă bucurați netulburat de rezultatele operei ce a-ți desăvârșit iar neamul nostru să aibă parte îmbelșugată și de aici încolo din puterea de muncă și din bogăția sufletească, ce Dumnezeu cu mână largă v'a dăruit!

Vă rog primiți călduroase salutări dela al D-voaste mult stimător

Iuliu Maniu

PRINOSUL D-LUI V. GOLDIȘ

București, în Martie 1926

lubite Amice,

La Cluj, în Februarie, am avut fericitul prilej să subliniez importanța acelei zile, în care D-ta ai început opera de luminare a națiunii noastre, pe care în curs de 25 de ani ai desăvârșit-o cu incomparabilă competență și entuziasm nepușabil.

Totuși astăzi, când Sibiuul, centrul din Ardeal al bisericii noastre strămoșești și totodată al Asociațiunii noastre culturale, serbătorește pe fiul fruntaș al acelei biserici și pe neîntrecutul muncitor al culturii noastre naționale,

SCRISOAREA I. P. S. S. EPISCOPULUI LUCIAN

Mult Stimat și Prea lubite Prietene,

Numai făpturilor alese le hărăzește Creatorul mulțumirea, ca înainte de împlinirea vârstei de ani 50, să poată cu îndreptățită mândrie privi și prăznuî aniversarea unui pătrar de veac de muncă rodnică pentru binele obștesc.

Tu, dragă prietene, ești unul dintre acești „rari nautes.“

Coboritor din buciumul viguros, sub raport fizic și moral, al „mărginenilor“ isteți și harnici, ai acumulat în suflul tău mare toată energia și tot avântul acestui neam dornic de libertate, de lumină și de cultură. Talantul, pe care ți l-a încredințat Stăpânul, nu l-ai săpat în pământ, ci prin muncă încordată l-ai înmulțit, ca mai târziu cu dărnice boierească să împrăștii binefacerile lui în toate straturile poporului românesc. Ca profesor la seminarul „Andreian“, ca protopop al Săliștei, apoi ca profesor universitar, de pe catedră, ca și de pe amvon, cu însuflețire ai propovedit adevărul și prin puterea dinamică a convingerilor Tale ai activat credința amorțită, ai aprins focul dragostei evanghelice și ai sădit în sufletele auditorilor tăi, tineri și bătrâni nădejdea în triumful dreptății. Ai suflat colbul de pe cronici uitate, ai descifrat pisanii încâlțite, ai talmăcit hrisoave din limbi străine, ai spulberat întunerecul, ce învăluia epoci și individualități marcante din viața trecutului nostru: ne-ai descoperit jertfele și virtuțile generațiilor apuse pentru a ne face să credem în viitorul strălucit al neamului românesc. Din „spicele“ bibliotecii „Andrei Șaguna“ și din cunoașterea lucrărilor Tale științifice ne-am adunat sămânța necesară la educația noastră națională și ortodoxă, iar prin activitatea Ta intensă de pe tribuna publică a ziaristiceii ardelene ai ținut conștiința națională pururea vie

și simțesc nevoia a fi alături de frații noștri, cari s'au adunat acolo, ca să manifeste față de D-ta gratitudinea întregului nostru neam românesc pentru capitalul neprețuit, pe care viața și munca D-tale îl lasă moștenire scumpă generațiilor viitoare.

Sunt fericit, că Te-am avut elev al meu și mândru de amicitia, ce mi-ai acordat în viață. Bunul Dumnezeu să dea neamului nostru mulți asemenea fii, iar D-tale ani fericiți, sănătate și viață îndelungată dinpreună cu toți aceia, pe cari îi iubești.

Al D-tale devotat prieten

V. Goldiș

și când, după apunerea „Tribunei“ si-biene să părea, că directiva politiceii ardelene e amenințată de-o eclipsă, — Tu, împreună cu prietenii de atunci, ați îndrumat cărma din nou în făgașul ei de intransigență și naționalism integral.

Din focul dragostei Tale de neam eu profusiune ai împrăștiat prin reviste și ziare raze de lumină și căldură, până când în urma articolului cu miros democratic „Toate plugurile umblă“ ai

CUVÂNTAREA D-LUI I. LAPEDATU

Pe lângă aceste călduroase și sincere urări, mă simt prea onorat a mă face interpretul sentimentelor de adâncă stimă și iubire, pe care i le aduce — prin modestul meu graiu — Venerabilul Episcop al Clujului Prea Sfințitul Nicolae Ivan. Ne asociem — așa îmi seria — eu și Consistoriu meu din tot sufletul la manifestația Dv., mai ales că în viața bisericii noastre de aici, în munca și stăruința de organizare, d. Ioan Lupaș, a avut partea cea mai binecuvântată. Permiteți-mi deci să aduc sărbătoritului și din partea acestui venerabil și respectat Prieten al nostru, al celor mai tineri, omagiul pe care lumea românească i-l aduce acum.

Și acum permiteți-ne și nouă, vechilor și probaților săi prieteni, cari cu dragoste frățească l'am întovărășit și urmărit în lunga și mănoasa sa activitate de un sfert de veac, permiteți-ne să ne înșirăm între cei dintâi la omagiul pe care lumea românească i-l aduce acum.

Permiteți-ne să fim între cei dintâi noi, care împreună cu dânsul ni-am trăit cei mai frumoși ani ai tinerețelor noastre, anii de studii superioare, anii

fost pus și Tu la umbră, — între zidurile Seghedinului blestemat. Ca odinioară Simon Chirceanul ai luat pe umerii Tăi slabi crucea neamului și împreună ai urcat Golgota temniței și surghiunului, dar Dumezeu dreptății, te-a învrednicit să vezi și luminata zi a învierii. Fericit prooroc, care ai ajuns să-ți vezi înfăptuite profețiile Tale. Ca modest colaborator, dar sincer admirator și bun prieten, Eu smeritul Vlădică din vechea mitropolie a Moldovei, pe care Eminescu a numit-o Mama neamului românesc, — Vă împărtășesc binecuvântări arhieresti, pe lângă cele mai calde urări de sănătate și pentru Tine, pentru scumpa Ta familie și pentru toți cei-ce au avut frumosul gând de a sărbători munca cinstită și viața fără prihană a unui om de bine.

Cu frățească dragoste

Episcopul Lucian, al Romanului

Telegrama d-lui A. Lapedatu

Cu simțăminte de iubire și prețuire pe cari ți-le păstrează toți cei ce au urmărit frumoasa și bogata ta activitate publicistică de un sfert de secol, te felicită, din prilejul serbării omagi-ale pe care prietenii și admiratorii dela Sibiu ți-o fac astăzi, al tău devotat amic și coleg

A. Lapedatu
ministru al Cultelor

de idealuri și visuri; noi cari ne contopisem în cea mai desăvârșită intimitate sufletească și în cea mai armonioasă comunitate de idei și sentimente, din cari am trăit și vom trăi mereu. Permiteți-ne să fim mândri de prietenul nostru și de tot ce a săvârșit el în sferul de veac încheiat, ca purtător de penă și de cuvânt.

Patru au fost îndeosebi însușirile, cari l-au distins pe amicul Lupaș și l-au înălțat atât de mult: talentul, cu care l-a dăruit bunul Dumnezeu, hărnicia aproape fără seamăn, gândul curat și bun de care s'a condus în toate lucrările sale și devotamentul cald, până la jertfă pentru poporul românesc, în special pentru țărănimea românească, oriunde s'ar fi găsit ea.

Talentul și hărnicia i-au făcut cu puțință ca munca să fie atât de extinsă, de folositoare și rodnică, așa precum cu atât suflet a arătat părintele Episcop al Romanului, el însuș unul din ceata prietenilor buni, distinși și devotați de acum 25—30 de ani. Talentul și hărnicia l-au ținut și-l țin mereu la suprafață în rândul celor mai buni ai neamului.

Iar gândul bun și curat, împreună cu

neîntrecutul devotament pentru tot ce este românesc, i-au sugerat și l-au îndemnat la acte și fapte, de care puținii au dat dovadă în lumea noastră românească.

E caracteristic desigur pentru sufletul și gândul lui și o coincidență semnificativă, cum viitorul protopop al Săliștei ortodoxe și viitorul istoric își face începutul activității sale ziaristice cu un studiu asupra protopopului unit al Reghinului, marele cronicar Petru Maior, a cărui amintire de un centenar dela moarte i-a fost dat să o slăvească, douăzeci de ani în urmă, în aula Universității române din Dacia superioară. Dar mai caracteristic și mai semnificativ este răsnetul pe care l-a produs în sbuciumatul său suflet răscoalele țărănești din vechiul regat dela 1907.

În articolul „Toate plugurile umblă”, cu un titlu sugestionat de bună seamă de amintirile dulci ale săleii noastre tineresti pentru soarta mașteră a poporului nostru, amicul Lupaș sintetizează răsnetul de simpatie pe care mișcarea țărănească îl avusese în sufletele intelectualilor ardeleni, feciori și nepoți de plugari români. El găsește în aceste răscoale o justificare istorică și psihologică-socială, care în multe privințe era indicată și pentru stările de dincoace de munți. Articolul acesta, care dovedește că autorul lui era preocupat de soarta țărănimii române de ori unde, e încriminat de agitație și pentru el sărbătoritul nostru de astăzi fu condamnat și infundat în temnița dela Seghedin, răscumpărând astfel, prin martirul său, zilele de înviere de mai târziu.

Dar, Domnilor și fraților, ați uitat oare acele blăstămate de „Politikai hullámok” cu care Iancsó Benedek, ne ofensa și ne rănea adânc săptămână de săptămână în coloanele imperialistului „Budapesti Hirlap”? Vă aduceți aminte ce satisfacție sufletească am avut când a apărut răspunsul venit în studiul „Történeti Párhuza-mok” de Justus, cu strașnice argumente de dreptate, trântite cu o rară cruzime în capul lui Iancsó. Ei bine știți și știm cu toții, că sub pseudonimul Justus se ascundea scumpul nostru amic Lupaș.

E de prisos să mai continu. Cei 25 de ani de activitate publică și ziaristică sunt plini de asemenea fapte bărbătești, cari te înalță amice și cari sunt o mândrie — cum spuneam — și pentru noi, prietenii tăi vechi.

În numele acestor prieteni, dintre cari unii avem mulțumirea să fim astăzi de față, iar ceilalți, cei mulți, sunt, desigur, cu gândul la noi, dă-mi voie să te întâmpin la sfârșitul întâiei

însemnate etape în calea străduințelor tale și la începutul unei a doua, care îți dorim să fie tot atât de norocoasă și spornică — dă-mi voie să te întâmpin

cu salutul nostru din tinerețe: frate Iăne, să trăiești!

D-l Alex. Hodos, citește apoi

SCRISOAREA D-LUI O. GOGA

Dragă Ioane,

Regret din toată inima că sunt reținut în Capitală și mi-e peste putință să viu la sărbătorirea ta, unde mă chiamă toate amintirile unei vieți. Când îți scriu aceste rânduri gândul mă poartă la tot sbuciumul nostru alături de pe băncile gimnaziului ungurese din Sibiu până la odăița din Goethe-Strasse la Berlin; sau la luptele de premenire sufletească ce-a dat în Ardeal tinereța noastră înfrigurată. În toată această vreme de risipire a unei energii care se anunța ca preludiul desrobirilor viitoare, tu ai fost din cei puținii, din cei buni și curați, prin al cărui suflet se concretizează năzuința spre mai bine a

unui popor. De-aceea sărbătoarea ta, e o închinare în fața idealului. Îți urez frățeste să duci mai departe o muncă fără răgaz, rămânând ca o pildă și ca un îndemn de intelectualitate creatoare, în zile când țara nouă are mai multă nevoie de proroci decât de vameși. În această muncă de clădire și înche-gare se vor strânge laolaltă toate cuge-tele oneste care trebuie să se înfrățească pentru regenerarea neamului. De-aici dela masa mea de scris care păstrează încă fiorul sfânt al începuturilor noastre, îți strâng mâna în palpitarea caldă a trecutului și te îmbrățișez al tău prieten în totdeauna

Octavian Goga

RECUNOȘTIȚA „SOCIETĂȚII DE MĂINE”

În numele revistei noastre, secretarul nostru de redacție *Olimpiu Boițoș* rostește aceste cuvinte:

Mult Stimat d-le Director, Revista „Societatea de mâine”, care este mândră de a vă avea printre conducătorii ei, vă aduce, prin rostul meu, omagiul ei, cu acest prilej sărbătoresc. Pornită dintr-o necesitate simțită a Ardealului, de a fi oglinda vieții social-economice a acestei provincii, într-o nouă epocă a ei, când elementul românesc, stăpânitorul ei de drept, a devenit și în fapt stăpânitor, revista noastră s'a făcut judecătorul obiectiv și bineintenționat al acestei societăți, năzuind totdeauna a fi și călăuza ei spre o treaptă de evoluție superioară, încadrată în realitatea statului român unitar înfăptuit. În această muncă și în această năzuință D-v., Domnule Director, prin adâncea D-V. pătrundere a evenimentelor, ajutată de experiența istoriei, pe care a specialist ați asimilat-o, ați dat revistei noastre mai ales acea perspectivă istorică, mijlocitoare a unei înțelegeri mai adânce a fenomenelor de evoluție ale unei societăți, păstrând nota justă în aprecierea factorului uman, cași în susținerea valorilor, în general, cari contribuie la această evoluție.

Dacă până acum revista „Societatea de mâine” a păstrat mai mult cadrele modeste ale unei informații cât mai cuprinzătoare asupra vieții noi ardeleni, lucrul se explică prin împrejurarea că numai astfel ea putea fi legată de sufletul societății noastre, care-și aștepta educatoarea ei pentru o viață su-

perioară, mai complexă. Diagnosticul aplicat acestei societăți prelindea un astfel de tratament. Lucrul a fost experimentat și metoda s'a dovedit potrivită.

Tinta ei însă este să devină din ce în ce mai mult organul de studii, științific și amplificat, care să contribuie la elaborarea unor noi valori sociale, odată cu pășirea organismului social, pe care-l slujește, peste bariera unei inițieri. În această nouă ipostază, ea va avea și mai multă nevoie de concursul D-v. luminat și înțelegător, pentru ca să-și poată ajunge idealul, spre folosul întregului nostru neam și spre binele organismului lui politic, statul unitar și național.

Pentru concursul D-v. de până acum și deplin încredințată că acest concurs nu-i va fi refuzat nici în viitor, „Societatea de Măine” vă aduce astăzi omagiile ei cele mai îndreptățite, urându-vă viață îndelungată.

Pentru vârsta ce o am, îngăduiți-mi vă rog, Domnule Profesor, o mică digresiune, spre a vă prezenta și omagiile tinerimii studioase, pentru îndemnul de muncă științifică și, mai ales, pentru măreața pildă de caracter, pe care personalitatea D-v. i-o dăruiește, în aceste zile, când coloanele de marmoră ale personalităților integre sunt prea rare. Omagiul acelei tinerimi, care din cuvântul D-v. rostit cu hotărâre, sau îmbrăcat în haina nepieritoare a scrisului, a învățat să-și închine, conștientă, viața ideii naționale constructive,

să-și consacre forțele ei sufletești muncii neobosite în slujba idealului de înălțare a neamului nostru la loc de frunte între popoarele civilizate. Sunteți un înțeleghător păzitor al sufletelor tinere, cari se sbuciumă în frământarea căutării de sine și a căutării drumului pe care să apuce pentru a fi elementul folositor existenței organismului social și sunteți cel mai bine inzestrat cu sinceritatea sufletească capabilă să încurajeze încercarea sfioasă a tânărului marnat de imboldul intern al unei bogății de suflet, care se cere revărsată în

OMAGIILE PRESEI ARDELENE

Prea stimate d-le Lupaș, Presa românească de astăzi din Ardeal vă prezintă omagiile sale cu prilejul jubileului d-v. ziaristic de un sfert de veac. Sărbătorirea d-v. este a noastră a tuturor. D-v. ați stat alături de noi în zile bune și în zile rele deopotrivă. Ați cunoscut înflăcărea sublimă a zilelor mari de rezistență dărză față de cutropitorii ființei noastre naționale, ați plătit cu pătimirea în temniță scrisul D-v. avântat. Ziua luminii de astăzi, de independență și libertate, n'ar fi venit fără martiriul tipăriturilor și slujbașilor lor. Fără zăbavă ați tâlmăcit necesitățile vremilor de după Unire în ziarele și revistele noastre.

Vă suntem recunoscători pentru atăsarea strânsă lângă noi, pentru contribuția ce ați dat la ridicarea nivelului ziaristic și la continuitatea scrisului. Ați fost mai în măsură decât alții să puneți de acord pulsațiile scrisului cu ale sufletului neamului, căci D-v. ca istoric ați urmărit gândirea ziaristică din trecut și pe lângă respectarea tradițiilor nobile de demnitate și afirmare categorică a drepturilor la viață liberă ale unui popor, erați mai autorizați să propuneți adăgirile menite să crească o avere spirituală neprețuită. Primiți, vă rugăm, recunoașterile sincere ale aportului D-v. dublu la înălțarea presei: ca ziarist militant și ca istoric al ziariștii.

Peste presa noastră ardeleană de astăzi s'a coborât o ceață groasă: în țara noastră liberă înregistrăm cu durere cumplită decădere a presei. Prin aceasta suferă întreaga viață publică a marelui provincii a Ardealului și Banatului, căci interesele de viață ale ei nu pot ajunge la suficientă expresie, nu pot fi îndestul apărute. Suntem foarte umiliți de condițiile neprielnice cari încătușează presa. Acest regim anormal trebuie înlăturat. D-v. veți avea și meritul de-a fi intervenit mai întâi cu toată energia pentru a înceta cât mai re-

apte frumoase, și prin aceasta știți și puteți să fiți cel mai solid stâlp de razim al elevilor D-v. cari înfruntă astfel victorioși vâltoarea vieții, pentru a se înălța la o creație spirituală viabilă.

Pentru aceasta vă este recunoscătoare tinerimea și vă va putea arăta, sunt sigur mai bine această recunoștință, mai târziu, când va ști prețui mai deplin, îndemnul și sprijinul D-v. pentru afirmarea ei în viață prin muncă pozitivă, spre gloria neamului nostru.

D-I Boitoș, citește apoi următoarea scrisoare:

pede starea nenorocită de coborire a valorilor morale ale presei. Cu prilejul publicării Almanahului D-v. ați dat semnalul de alarmă, pentru luarea măsurilor de îndreptare. „Videant consules“ a fost avertismentul D-v. în articolul din „Soc. de Măine“ de anul Nou, articol ce a stârnit o vie discuție în publicul nostru și a impresionat cercurile oficiale. Deci un al treilea titlu de recunoștință.

N'avem altă dorință, decât ca încurând presa noastră să se întrămeze, iar D-v. cu supleța spiritului D-v., cu iubirea D-v. de dreptate și cultura superioară cu care sunteți inzestrați, cu darul dumnezeesc de a îmbrăca ideile în cel mai strălucitor și mai românesc stil, să sporiți decenii dea rândul puterea presei românești din Ardeal și Banat.

Ion Clopoșel

Președintele „Presei“, asociația generală a publicațiilor românești din Ardeal și Banat.

Au mai vorbit cu acest prilej, la recepția din sala Prefecturii: d-nii Octavian Russu, în numele „Asociațiunii“, dr. Vasile Bologa în numele sibienilor, dr. Borcia în numele săliștenilor, N. Colan aducând elogiu preoțimii, I. Bratu aducând elogiu corpului didactic și Al. Hodoș în numele „Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat“, iar la banchet: d-nii dr. Preda, făcând portretul personalității sărbătoritului, Tudor Popescu din București, dr. I. Bunea fost profesor al d-lui Lupaș, Dumitru Comșa și Dumitru Lapedatu din Săliște, protopopul Emilian Stoica în numele foștilor elevi dela Teologie, dr. M. Șerban prof. la Cluj și director al „Soc. de Măine“ toastând pentru d-na Lupaș, I. Popa-Romanescu prof. din Săliște, Ilie Martin în numele meseriașilor din Săliște și Horia Petra-Petrescu secretarul „Asociațiunii“.

CONFERINȚE

Ștefan Mețeș: Românii din Ucraina

După cele două conferințe anterioare în cari a fost expusă științific și cu deosebită căldură chestiunea Românilor balcanici, noul conferențiar al Ligii Culturale a vorbit cu aceeași competență și simpatie despre fragmentul nordic al Românilor care, părăsind aproape complet de grija noastră, din cauza unei politici naționale nefaste la care colaborează și situația noastră încordată față de Rusia — amenință să fie înghițit de colosul slav, în scurtă vreme. D-I Ștefan Mețeș a început prin a înfiera cu energie această politică nefastă față de frați rămași în afară de hotarele țării. Această politică a fost purtată în tot trecutul nostru; o mulțime de exemple triste ne vorbesc despre aceasta.

Românii de peste Nistru se ridică astăzi aproape la 600—700,000; cea mai mare parte a lor trăesc în gubernia Cherson. Faptul că ei ocupă cele mai productive regiuni ne determină să credem că o parte a lor ar fi autohtonii pe aceste locuri.

Marele drum comercial care trecea prin Moldova spre Caffa a fost străbătut de mulți români; însuși vestitul port al Mării Negre era locuit de mulți negustori moldoveni. Birurile grele, pretenții la domnie cari se refugiau peste Nistru, însăși legăturile domnilor noștri cu vecinii dela Nord, au făcut ca numărul Românilor de peste Nistru să crească neconștient, iar băștinașii să fie într-o permanentă legătură cu marea masă românească. Conferențiarul a arătat prin o mulțime de date aceste dislocări de populație românească, cărora se datorește în mare parte aspectul unitar al nației noastre răspândită pe un teritoriu atât de întins. Până și oierii ardeleni și-au căutat pășuni dincolo de malul Nistrului, ducând în dăsații lor cărți cu slovă românească eșită din tiparnițele de aici, cari erau singurele izvoare de cultură mai înaltă a îndepărtaților noștri frați. Situația lor culturală este într'adevăr deplorabilă. Ceeace au putut câștiga în această privință le-a dat biserica, dar totuși procentul de analfabeți nu s'a putut coborî sub 90. În cursul marelui războiu conștiința lor națională a crescut prin contractul cu soldații Români și prizonierii ardeleni. — Conferențiarul arată apoi diferitele momente ale trezirii lor la viață națională în cursul evenimentelor cari au adus unirea Basarabiei; între acestea culminează congresul dela Tiraspol din Decembrie 1917, în care ei au cerut autonomia. Imprejurările însă au fost nefaste acestei întoarceri a lor spre marea alvie românească. Astăzi s'au ales cu o „Republică moldovenească“ creată cu cunoscutele scopuri subversive de către Soviete. Datoria noastră este, să întrebunțăm toate mijloacele pentru a delătura intențiile, cu care a fost înființată această republică prin: o guvernare cinstită a Basarabiei, o pază bună la Nistru peste care să nu treacă tot felul de elemente străine și mai ales energia și demnitatea noastră care va pretinde un tratament mai omenesc și dreptul la o cultură națională a fraților de peste Nistru.

Utopia lui Hippodamos din Milet

Un interesant proiect de Stat ideal e și acela al vestitului arhitect, Hippodamos, de care Aristotel ne vorbește în cartea II (cap. V) a Politicii sale. Personajul nostru trăise mai multă vreme în Atena, în timpul lui Pericle și se pare că obținuse dreptul de cetățenie în mândrul oraș al Muzelor. De această cinste se va fi făcut vrednic — probabil — prin serviciile aduse. Într-adevăr lui i-se datorea orânduirea portului Pireu, și preconizase un plan cu totul modern pentru aranjarea străzilor. După părerea lui un oraș modern trebuia să fie împărțit în cartiere despărțite întâi prin străzi paralele, cari aveau apoi să fie tăiate în ungiu drept de alte străzi. Relativ la personalitatea omului, Aristotel — care e izvorul principal al știrilor ce le avem despre Hippodamos — ne spune că „arăta în trecutul lui o vanitate nemăsurată, purta părul lung, plăcându-i să sfideze lumea cu eleganța veșmintelor, purtând pe deasupra, vara ca și iarna, haine simple, însă călduroase, om care avea pretențiunea că nu ignorează nimic din toată natura.“ Din alte izvoare reese că arhitectul cu atitudini de sofist se ocupase și de astronomie, ceiace explică cum mai târziu a fost luat drept un pythagorician.

Dintre făuritorii de Constituții ideale, se pare — cel puțin după cât ne asigură Aristotel — că Hippodamos a fost cel dintâi, care nu luase parte activă la viața politică, ci fusese doar un simplu particular. Chiar această trăsătură e de ajuns să ne previe împotriva îndrăznețelor sale elucubrațiuni, neîntemeiate pe nici un fel de experiență practică. Căci una e, ca din contactul cu viața reală, prin observație, prin reflexiune, prin comparație să sublimezi un sistem constituțional ideal care își are rădăcinile lui în aevnicia fenomenului social, și e cu totul altceva, ca să scoți din pură imaginație o Constituție nouă, ca o Atenă din capul lui Jupiter.

Planul de Stat al inginerului nostru se baza pe o strictă simetrie, în care predomina — ca o idee fixă — numărul trei. În trei clase aveau să se împartă cei zece mii de cetățeni ai Republicii sale: în clasa meseriașilor, a agricultorilor și a apărătorilor cetății, aceștia din urmă — firește, — înarmați. Tot astfel pământul trebuia să fie divizat în trei părți: una destinată cultului, alta publică și a treia împărțită în loturi posedate individual. Cea dintâi avea să slujească pentru cultul zeilor, cea de-a doua pentru întreținerea

clasei războinice, iar cea de-a treia avea să fie împărțită la plugari.

Acțiunile judecătorești se reduceau în Statul lui iarăși numai la trei, pentru că — zice autorul acestei Constituții — ele nu pot izvorî decât din trei obiecte: injurii, daune și omucidere. Deasupra celor trei judecătorii, el institua un tribunal suprem și unic, la care trebuiau să apeleze toate procesele ce ar fi părut rău judecate. Tribunalul acesta era alcătuit din bătrâni, aleși după anumite criterii pe care nu le cunoaștem mai deaproape. „Fiecare judecător trebuia să poarte o tăbliță pe care să scrie dacă condamnă, pur și simplu; pe care s'o lase goală dacă achită, și pe care va scrie motivele sale, dacă achită sau condamnă numai în parte. Sistemul de acum (din timpul lui Aristotel) i-se părea vitios, întrucât el silește pe judecători să comită un sperjur dacă notează într'un mod absolut într'un sens sau altul“.

Afară de acestea, proiectul lui Hippodamos mai cuprindea două dispozițiuni într'adevăr ingenioase: 1) el garanta prin lege o recompensă publică pentru cei ce fac în materie politică descoperiri de folos obștească și 2) asigura educația orfanilor de război, punând-o în sarcina Statului.

Toți magistrații aveau să fie aleși de către întregul popor, și poporul — adică colectivitatea cetățenilor — se compunea din toate cele trei clase. Deci în Constituția lui — spre deosebire de aceea a lui Platon și Aristotel, erau considerați ca cetățeni chiar și meseriașii, o idee foarte radicală pentru timpul său.

Iată câteva din obiecțiunile pe care autorul Politicii le face unui astfel de guvernământ: a) Având în vedere că nu toți cetățenii vor putea participa la funcțiunile publice, deținătorii acestora se vor alege în chip necesar, în marea lor majoritate, dacă nu toți, din clasa militarilor, cari — întăriți cu acest privilegiu — având pe deasupra și forța armelor de partea lor, vor sfârși prin a ajunge dominatorii celorlalte două clase, rămase fără apărare. În scurt timp Statul lui Hippodamos ajunge să fie stăpânit tiranic de o soldatescă primejdioasă. b) O mare greșală a acestui sistem constă din aceea că autorul lui nu specifică mai precis modul cum să fie lucrate pământurile. „Dacă militarii cultivă personal pământurile publice, cari li s'au atribuit pentru întreținerea lor, atunci clasa militarilor nu va fi deosebită de cea a plugarilor. Și cu toate acestea legiuitorul pretinde că le distinge. Dacă mai sânt și alți

cetățeni decât militarii și agricultorii, cari au în stăpânire proprie o avere imobilă, acești cetățeni vor forma în Stat o a patra clasă, fără drepturi politice și străină de Constituțiune. Dacă se lasă în seama acelorăși cetățeni cultura proprietăților publice și aceia a proprietăților particulare, nu se va mai ști precis, ce trebuie să cultive fiecare pentru nevoile a două familii“¹⁾ Și în acest caz, pentru ce să nu se dea plugarilor, dela început unul și acelaș lot de pământ, atâta cât să le ajungă pentru hrana lor și pentru aceia pe care o pregătesc militarilor?“

c) Desavantajul legii sale referitoare la judecăți e evident pentru oricine, căci un sistem, care îngăduie judecătorilor să-și dividă sentința lor, îi reduce pe aceștia la rolul de simpli arbitri.“

d) Legea privitoare la recompensele acordate celor ce fac utile descoperiri politice e seducătoare în aparență, dar primejdioasă în fond. Ea încurajează la invenții prea dese. Firește că legile nu pot fi perpetue. Dar în acest domeniu se cere foarte multă circumspecțiune. „Dacă îmbunătățirea obținută e neînsemnată, e clar că spre a evita deprinderea nenorocită a schimbării prea lesnicioase a legilor, trebuie mai bine să tolerăm câteva incongruențe ale legiurii și guvernământului... Legea pentru a se face ascultată n'are altă putere decât a obiceiului; așa că a schimba în chip ușuratic legile în ființă pentru altele nouă, înseamnă a slăbi tot pe atâta forța legii.“

Iată în câteva cuvinte la ce se rezumă proiectul de Constituție al acestui inginer-arhitect, Hippodamos, care „fără să fi mânuit vreodată afacerile publice, se aventură să publice ceva despre cea mai bună formă de guvern.“

Șt. Bezdechi.

¹⁾ familia agricultorului și a militarului, cu întreținerea cărui e însărcinat respectivul agricultor.

Intervenția Patriarhului. — Patriarhul României a făcut în parlament o intervenție cu totul neobișnuită: a dat alarma pentru a se sfârși odată cu devastarea pădurilor. Glasul său a emoționat toate cereurile oficiale, căci cine s'ar fi așteptat la o desavuare de sus atât de categorică și plină de autoritate — mai ale în urma împrejurării că patriarhul Cristea este și membru al Regenței. Realitatea însă într'adevăr este grozavă și trebuie să niște orice conștiință capabilă să înțeleagă răspunderile ce le avem față de bogățiile țării. Patriarhul a avut o ieșire hotărâtă, venită la timp pentru a curma prădarea, jaful averilor publice. Foarte bine a făcut, că a dat expresiune conștiinței sale, nelăsând-o înăbușită. Intervenția patriarhului este un act de curaj și un îndemn pentru toți câți cunosc cauzele putreziciunii să le denunțe în mod hotărât opiniei publice.

Nevoia de capitaluri streine

În mijlocul tuturor greutăților economice financiare în care ne sbatem aproape zadarnic, de atâția ani, speranțele de refacere și normalizare încep să se risipească. În anumite cercuri, care n'au nici un beneficiu de pe urma prelungirii situațiilor anormale, criza începe să producă o stare de exasperare totdeauna rău sfătuitoare.

Nu se poate impune la infinit, unei țări întregi, suportarea regimului de camătă pe deasupra tuturor sarcinilor ce decurg din fiscalitatea excesivă post-belică, din deprecierea monetară continuă și din scumpetea accelerată a vieții depășind cu mult capacitatea de adaptare a veniturilor la nevoile traiului zilnic.

În goana aceasta nebună după echilibrarea bugetară a fiecărui particular, pe măsură ce veniturile scad prin deprecierea monetară, dobânda cântărească a banului, pentru producția curentă, însemnează sarcina cea mai apăsătoare pe consumatori. Dezechilibrul material al fiecărui om muncitor și cinstit devine un element de dezechilibru moral, de detracare a sistemului nervos, pentru cel care nu mai știe cum să-și acopere nevoile vieții.

Formula „prin noi înși-ne“, patriotică și plină de demnitate, primește astfel, cea mai grozavă lovitură prin experiența de fiecare zi a celui din urmă cetățean, — după cum jocul desfrânat de bursă al creațiilor de noi societăți, în perioada inflației monetare, a dat lovitură decisivă, și pentru multă vreme, încrederei în subscripțiile publice anonime după ce majoritatea întreprinderilor noi au făcut faliment.

Singuri nu ne putem reface

Dar să ne oprim mai mult asupra formulei însăși spre a-i vedea, practic, valoarea și posibilitățile de realizare.

Suntem, fără îndoială, o țară bogată cu imense averi risipite pe suprafața teritoriului național sau ascunse în adâncurile pământului. Dar acestea toate sunt bogății inerte care au nevoie de capitaluri pentru a fi valorificate și puse în stare să producă.

La ce i-ar servi urui mare latifundiar stăpânirea miilor de hectare de pământ dacă, pentru rodirea lor, el, n'ar avea inventarul agricol necesar (mașini și vite), sămânța corespunzătoare și capitalul pentru plata brațelor de muncă? Sau, în lipsa tuturor acestora, creditul bancar prin care să și-le poată

procura, la nevoie, spre a pune pământul în stare de producție?

Un exemplu și mai plastic plecând dela gospodăria particulară ca să ajungem la cea publică:

Să presupunem cazul unui tânăr industriaș care a moștenit o mare fabrică dela tatăl său mort în război, dar a moștenit-o cam ruinată de evenimentele petrecute în decursul anilor 1914-1918 și fără disponibilul necesar de capital ca s'o refacă. Dacă-i aplicăm formula „prin noi înși-ne“, presupunând că tânărul industriaș este un om muncitor și foarte capabil în ramura de activitate a tatălui său, vom constata că nu va fi în stare să facă nimic spre a eși din nevoi fără un larg apel la credit care să-l repună în stare de a munci și a produce. Pe ar trăi o viață de Matusalem și tânărul acesta vrednic, oricât s'ar strădui și ar economisi — socotind economia ca origină a capitalului — ca să-și refacă fabrica, prin el însuși, nu va putea isbuti fără ajutorul capitaliștilor.

Exact în situația tânărului moștenitor se află România, cu gospodăria ei cea veche complect ruinată de război și cu gospodăria cea nouă, sporită prin teritoriile alipite, care-și așteaptă organizarea sistematică potrivit situației politice de după război. Și când vorbim despre România înțelegem atât gospodăria privată a fiecărui particular, în parte, din totalul cărora se hrănește însuși organismul de Stat.

E destul să ne gândim că organizarea României moderne, începută sub regele Carol, s'a făcut grație capitalurilor și tehnicienilor veniți de peste graniță și că această organizare nu fusese încă terminată când ne-a surprins războiul unității naționale, ca să înțelegem și mai bine nevoia absolută de ajutorul streinătății în perioada actuală.

Tratatul de alianță politico-militară din 1916 a prevăzut limita năzuințelor de unitate națională, dar a perdit din vedere să prevadă și ajutorul financiar economic necesar operii de integrare și consolidare a Statului în granițele sporite. A venit apoi conferința păcii și nici de data aceasta conducătorii noștri n'au avut înțelegerea sau prevederea de a asigura țării întregite sprijinul absolut necesar. Dimpotrivă chiar, s'ar părea că ofertele binevoitoare ce ni-se făceau pe atunci, dintr'un calcul comercial, desigur, au fost rău permise și considerate ca tendință mascată de acaparare și subjugare po-

litică. Dintr'un exces al spiritului de neatârnare, firesc după atâtea vremuri grele de stăpâniri streine, am mers până în gresala izolării și a neîncrederii chiar față de foștii aliați.

Robia cametei naționale

Ba am trecut ceva mai departe, cum se întâmplă, din nenorocire, totdeauna cu excesele: am căzut aproape în robia cametei naționale fără ca opera de normalizare să poată face vre-un progres.

Lipsa de capitaluri din țară pe deoparte, rezerva capitalurilor streine pe de alta, ne-au adus aci în mod fatal.

Legea cererii și a ofertei își are regulile ei neînduplecate și necruțătoare: plătești scump, excesiv de scump o marfă chiar proastă dacă este mult căutată.

Marfa: capital național, în lipsă de cel strein, fiind foarte căutată, se plătește azi foarte scump, din ce în ce mai scump, deși, precum știm, e o marfă destul de proastă fiind alcătuită din lei depreciati și în continuă depreciere. Ciclul nenorocit în care ne sbatem este prea bine cunoscut: dobânda mare și lipsa de capitaluri apasă producția și o scumpește enorm, scade balanța comercială externă și, prin aceasta, împinge tot mai jos cursul leului. Nu există nicio porțiță de scăpare sau puțință de îndreptare cât timp capitalurile streine nu vor veni, la noi, să scadă dobânzile, să descătuseze producția, să activeze balanța comercială externă și să stabilizeze dacă nu să ridice leul.

De ce nu vin capitalurile streine?

O parte din răspuns la această firească întrebare l'am dat mai sus când am vorbit de conferința păcii.

Pe urmă, aceeași neîncredere, sporită, poate, și prin interesul nemărturisit al beneficiarilor cametei naționale, a condus la măsuri supărătoare pentru capitaliștii streini.

De pildă, supra-taxarea veniturilor capitalurilor mobiliare streine, așa cum rezultă din art. 22 din legea pentru unificarea impozitelor directe¹⁾, a provocat ecouri de nemulțumire chiar în Camera Comunelor engleze prin glasul gen. Spears.

Regimul egalității fiscale pentru toate capitalurile, este astăzi un principiu general admis, după intervențiile Camerei de comerț internațională, — iar în Italia, de pildă guvernarea d-lui Mussolini a căutat chiar să atragă capitalurile streine prin favoruri speciale.

¹⁾ 15 la sută, pe când acelaș impozit este numai de 12 la sută la societățile anonime cu capital în majoritate național.

Căci Statul acordând asemenea favori de atracție perde, numai în aparență și pentru moment, diferența, față de capitalurile naționale, dar câștigă cu mult mai mult din bună starea și progresul general ce rezultă pe urma sporirii producției, a reducerii șomajului și a activării balanței comerciale externe.

Dar de câte alte pliciseli, pentru capitalurile streine la noi, nu se poate vorbi, în afară de suprataxarea fiscală, spre a ne explica izolarea noastră actuală!

De pildă, Statul ca și particularii n'au îndeplinit la timp obligațiile contractate în streinătate, iar când deprecierea monetară a îngreuiat și mai mult plata, s'a recurs pe cale legislativă unilaterală, la moratoriul extern. Aranjamentele ulterioare de plăți, făcute cu mare întârziere și după ce s'a risipit încrederea strict necesară în afaceri, n'au mai putut remedia mare lucru din greșala moratoriului extern. Evident că în clipa când Statul însuși, autor al moratoriului, a mers cu ușurința până acolo încât să ceară, înaintea tribunalelor române, aplicarea legii pentru neplata la termen a furnizorilor lui externi (vezi cazul Baldwin), orice urmă de credit extern a fost iremediabil compromisă. Guvernării, deprinși cu regimul de a-tot-puternicie și bun plac oriental în raporturile interioare de tot felul cu particularii, și-au închipuit, printr'o adevărată aberație mintală, că pot practica același sistem față de creditorii streini.

Astăzi suferim cu toții consecințele.

Dar cazurile detentorilor italieni de bonuri de tezaur, al uzinelor de apă cu capital englez dela Galați, al firmei americane Baldwin, al furnizorilor internaționali de mașini agricole pe temeiul unei legi speciale de încurajarea culturilor prin mijloace mecanice, al dispozițiilor din legea minelor care au provocat atâtea intervenții diplomatice etc. etc. se pot exemplifica la infinit spre a evindenta un sistem nenorocit care ne-a închis creditul streinătății.

D-l N. Basilescu, profesor de economie politică la Universitatea din București, într'o conferință ținută²⁾ după călătoria d-sale prin marile capitale occidentale, a adus informații îngrozitoare despre atmosfera creiată țării noastre, în cercurile marelui finanț internațional, pe urma cazurilor menționate. România, spunea d-sa, este pusă azi „în afară de legea lumii, considerată ca o țară bântuită de cea mai grea boală, de boala necinstei“.

Numai astfel se explică limbaajul destul de clar, dar totuși așa de discret și delicat, al d-lui H. Deering, ministrul Angliei la București, cu prilejul banchetului de despărțire ce i-s'a dat de către Camera de Comerț britanică din Capitala noastră. D-l ministru al Angliei, care cunoaște și iubește România, de unde pleacă ducând frumoase amintiri, a spus că *nu vom putea obține capitaluri engleze pentru valorificarea bogățiilor noastre decât prin împrumuturi „cu garanții echitabile“*.

Iată o cerere precisă de garanții despre care nu s'ar fi vorbit niciodată dacă guvernării noastre înțelegeau, la timp, comandamentul afacerilor de credit internațional și nu făceau absolut nici un act menit să vatem încrederea necesare în cuvântul României și a Românilor din partea capitaliștilor din toată lumea.

Indreptarea trebuie să vină repede și necondiționat dacă vrem să eșim dintr'o izolare iremediabil dezastruoasă pentru viitorul nostru.

N. Dașcovici

DISCUȚII LITERARE

Chestiunea Shakespeare-iană

N'am intenția să dau numai o caracterizare generală a operelor shakespeareiene nici să analizez structura singuraticelor piese, preamărind ideile lor largi sau forma artistică. Nu vreau să repet lucruri cunoscute, cu toate că azi, când avem ocazia fericită să vedem reprezentate piese de-ale lui Shakespeare pe scena teatrului nostru național, cred că asemenea caracterizări și comentarii ar fi un lucru util și de interes general. Dacă am cuteza să atac acest subiect, am făcut-o din două motive; întâiu fiindcă speram să Vă expun o doctrină nouă, despre care încă nu s'a scris și nu s'a vorbit la noi, și-al doilea motiv a fost o necesitate sufletească, un îndemn lăuntric de pietate și de recunoștință față de fostul meu profesor d. Abel Lefranc de la Collège de France din Paris.

Așa zicând dela început decând a luat ființă studiul istoriei literaturii universale, savanții au fost cuprinși de indoială asupra autorului William Shakespeare, căruia i se atribuesc admirabilele drame și tragedii. Intre viața unui autor și operele sale trebuie să existe o legătură, un raport, ori la Shakespeare nu se găsește nimic; un mister adânc învâluie totul. Shakespeare actorul a fost, judecând după viața lui, un om mediocru, fără porniri și fără idealuri mai înalte, despre care nu ne-a rămas decât amintirea unor fapte banale, a unor afaceri materiale. El s'a învârtit într'un cerc îngust, condamnat fiind la aceasta de însăși organizația societății de atunci, și de prejudecățile timpului, în care a trăit. De unde ar fi putut el provincialul modest rătăcit în capitală să-și agonisească cunoștințele bogate, cari sunt necesare pentru a scrie o piesă ca Macbeth, Julius Caesar sau Romeo și Julia?

De unde putea el să cunoască așa de perfect viața dela curțile regești, și mai ales viața femeilor dela acele curți, el care n'a trăit niciodată la curte? Ori, pentru a cunoaște așa de exact manifestările de viață, mentalitatea și obiceiurile reginelor și ale Ladylor, ale femeilor din înaltă aristocrație engleză, nu era îndeajuns să le fi observat ca un spectator dela distanță, ci trebuia să fi trăit în intimitatea lor,

ceea ce Shakespeare n'a făcut-o niciodată. Când și unde a avut el puțința să-și însușească cultura vastă filozofică, pe care o dovedește bunăoară Hamlet, piesa pătrunsă de filosofia lui Montaigne? Dacă de fapt a avut zelul acesta extraordinar de-a se instrui, cum de n'a rămas nici-un indiciu, nici-o faptă din viața lui, care să tradeze acest elan laudabil, atunci când afacerile lui bănești le cunoaștem în detaliu? Unde este viața sufletească intensivă, care pulsează în toate creațiunile sale? unde sunt frământările adânci, din cari a isvorât înalta concepție de viață, ce se oglindește în tragediile sale? De individualitatea lui, de eul lui moral nu știm nimica. Critica a condus inevitabil la cercetări amănunțite, la căutarea unui alt personaj, care a trebuit să fi fost adevăratul autor. Preocupările acestea au dat naștere chestiunii shakespeare-iane, adică diferitelor doctrine, cari încearcă să identifice pe unul sau pe altul din aristocrații Engliterei sau pe vre-unul din marii cugetători ai vremii aceleia cu adevăratul autor al pieselor atribuite lui Shakespeare.

Cea mai nouă și cea mai documentată doctrină a fost anunțată de d-l Abel Lefranc, profesor la Collège de France în Paris, care după studii temeinice de 35 de ani, a ajuns în urma coincidențelor extraordinare și a multelor dovezi plausibile să găsească, că adevăratul autor ar fi William Stanley, al VI-lea Conte de Derby.

În 1918-19, când am audiat cursurile lui Abel Lefranc, dânsul era încă în plină studiere a chestiunii, zi de zi ne aducea date și coincidențe noi și era încurajat de aprobarea și de admirația multor critici și istorici literari din Englitera, Franța și America. Zilnic îi sosiau scrisori de aderență dela adepții teoriei sale. Deatunci a mai făcut descoperiri foarte interesante, pe cari le-a publicat într'o serie de articole și broșuri.

D-l profesor a fost atât de amabil să mi le trimită acum decurând pe toate, încât sunt informată asupra evoluției tezei sale până în ziua de azi. Aș avea mare satisfacție, dacă mi-ar răuși să Vă inspir

²⁾ La cercul de studii economice-financiare din Capitală.

și D-Voastră interes pentru lucrările d-lui Lefranc și ar găsi adepți și în țara noastră.

Despre „Chestiunea Shakespeare-iană.“

Drama noastră modernă își are începutul în piesele religioase numite mistere, cari se reprezentau în evul mediu cu ocazia sărbătorilor întâiu în biserică, pe urmă pe piețele publice, și cari prin secolul al XIV-lea iau un caracter din ce în ce mai profan. În secolul al XV-lea și al XVI-lea, în urma renașterii culturale, se traduc în limbile naționale piesele dramatice ale Grecilor și Romanilor, se prelucrează, se imită și în urmă se produc piese originale noi. Astfel drama antică devine baza de dezvoltare a dramei moderne în evul nou. Pe această bază comună și-a creat apoi fiecare popor, sub influența împrejurărilor locale, a spiritului timpului, a particularităților sale etnice — drama sa specială.

Italianii și Francezii, prelucrând subiecte antice, se ridicau prin reprezentanții lor mai de seamă la o formă îngrijită, elegantă și artistică. Spaniolii, animați de emoțiuni puternice, creează o dramă fantastică, romantică, sentimentală, inspirată de viața lor națională. Dar la cea mai mare perfecțiune a ajuns drama renașterii culturale la poporul englez, fiindcă aci a avut terenul cel mai fecund și factorii spiritali cei mai favorabili pentru dezvoltare, înflorirea literaturii mergând mână în mână cu prosperitatea țării și cu creșterea puterii de stat. Drama engleză și este într-adevăr o oglindă a vremurilor aceloră, a vieții naționale în toate straturile ei sociale, a credinței poporului, cu superstițiile, cu moravurile și obiceiurile sale. Și evenimentele pe cari le reprezintă sunt tocmai luptele și frământările politice externe și interne, cari au creat statul modern englez.

Domnia Reginei Elisabeta (1558—1603) a fost în partea cea mai însemnată a ei binefăcătoare pentru Englitera și constituie una din paginile de glorie ale trecutului acestei țări. La 1588 flota engleză distruge faimoasa armadă invincibilă a Spaniei și asigură astfel hegemonia statului englez și asupra statelor din occidentul Europei; comerțul maritim, colonizările aduc bogăție în țară, agricultura, industria iau un nou avânt și toate influențele culturale din Italia, Spania și Franța pătrund în Englitera și produc aci un nivel cultural înalt și durabil. Această cultură se desvoltă în Anglia cu atât mai liberă și nestângănită, cu cât este promovată și de libertatea religioasă și de o constituție cu vederi largi, care asigură independența individului. Laurii învingerilor rășboinice în afară și binecuvântările unei desvoltări pacifice înăuntrul țării produc în poporul englez o conștiință națională avântată, o încredere în forța proprie și în destinele țării, o mândrie demnă, cutezanță, energie și spirit de întreprindere. Elisabeta, care avea însă înalte calități spirituale și o cultură distinsă, a știut să grupeze în jurul ei pe cei mai de seamă bărbați ai țării, ca pe Francis Bacon, filozof și naturalist, care a creat metoda științifică modernă, oameni de stat ca Lord Burleigh și Cecil, poeți ca Spenser și Sidney și admirali ca Howard și Drake, cari au știut să ridice flota engleză la cea mai de seamă forță maritimă a lumii. În mijlocul acestora Regina se impune, scrie Bacon, „nu cu ușurința cu care în vremuri barbare se stăpănesc oamenii, ca ciurdele, ci cu cele mai înalte calități ale spiritului și ale caracterului, fără de cari nu te puteai distinge în vremurile acele de înaltă erudiție“.

Și dupăcum pe teren politic Englitera dintr'un salt ajunge și întrece chiar țările rivale, ca Spania și Franța, așa și pe terenul literar, pornind din spiritul de cucerire și de glorie, ea vrea să se ridice în rang egal cu Italia, cu Franța și se încearcă în toate genurile literare, creând mai mult ca oriunde un cult pentru poezie. Geniul național își află însă exprimarea sa cea mai desăvârșită în dramă, în teatru, fiind această accesibil tuturor și formând pentru foarte mulți în timpul acesta, când încă nu existau jurnale și cărțile erau rare, — singura plăcere intelectuală și artistică. La sfârșitul secolului al XVI-lea, când în Franța Corneille, Racine și Moliere încă nici nu s'au născut și nici Calderon în Spania, Londra are pe lângă 200.000 de locuitori opt teatre.

În atmosfera aceasta prielnică, în agitația aceasta intelectuală, care ținea încordată mai cu seamă societatea înaltă, apare o figură măreață să o numim deocamdată, William Shakespeare, care așa zicând din nimica, din începuturi neînsemnate a creat drama rasei germanice, și a ridicat-o la o perfecțiune neîntrecută până acuma, așa încât liniștii putem spune și azi după 300 de ani, că el este cel mai mare scriitor dramatic al lumii. Deja poetul Ben Jonson, contimporanul său a spus, „că Shakespeare nu aparține unei generații ci tuturor timpurilor. Dupăcum Homer a servit ca model și ca izvor de inspirație pentru poezia epică, tot astfel Shakespeare, prin creația lui vastă și prin genialitatea concepției sale artistice a devenit maestrul, educatorul scriitorilor dramaticei, începând cu secolul al XVIII-lea, când se traduc mai întâiu în limbi străine piesele lui, și până azi. Lessing, Goethe, Schiller, Hebbel, Otto Ludwig, Victor Hugo, Alexandre Dumas și întreagă drama romantică franceză s'a alimentat din acest neseecat izvor de inspirație și de învățătură.

În esență Shakespeare a stabilit legile, cari sunt încă și azi în vigoare în compoziția dramei moderne. Influența lui a fost covârșitoare în Englitera, dar mai cu seamă în Germania, apoi în Țările Nordice, în Polonia, în Ungaria chiar, dată fiind îndurirea incontestabilă, ce există între temperamentul maghiar și spiritul de impetuozitate, ce se desprinde din piesele shakespeare-iene. Ca o dovadă a răsunsetului ce l-a avut marele scriitor englez în sufletul poporului maghiar, poate servi faptul caracteristic, că în Ungaria existau până în 1916, 1300 de opere, parte traduceri, parte originale, studii și comentare despre opera lui Shakespeare. Mai puțin intensiv și mai recent a pătruns Shakespeare în sufletul popoarelor latine. Dar în 1916, când s'a serbat aniversarea de 300 de ani dela

moartea lui, Shakespeare a fost comemorat cu entuziasm în lumea întreagă, nu numai în țările Europei, ci și în Japonia și mai cu seamă în America, unde a apărut și ediția „New Variorum“, cea mai bună și complectă ediție comentată a operelor Shakespeare-iene, editată de Horace Howard Furness din Philadelphia.

(Va urma).

Mărioara Șerban

Criză de preoți. — „Neamul Românesc“ are următoarele rânduri cari dacă se întemeiază pe date precise sunt cu totul caracteristice.

„Vechii preoți, plecați odată dela sate, n'au mai voit să părăsească orașele și tinerii bacalaureați se îndreptau spre universități, căci carierele academice îi atrăgeau mai mult. Astfel în anii de după război seminariile noastre teologice din Ardeal au rămas aproape goale și parochiile vacante nu mai pot fi întregite. Sunt foarte semnificative pentru starea aceasta cazurile dela Sălăște și Rășinari, județul Sibiu, care sunt printre cele mai de frunte parochii din toată mitropolia. Și deacolo au plecat preoții și pentru ocuparea lor s'a publicat în repetate rânduri concurs, însă fără nici un rezultat. Nu s'a găsit nici un candidat doritor să ocupe aceste parochii, astfel că mitropolitul Nic. Bălan, s'a văzut nevoit a se abate dela regulamentul legal pentru ocuparea parochiilor de clasa I. care pretinde bacalaureatul și să facă apel la învățătorii rurali, cari până acum au ținut strănile în biserică și au rutina serviciului divin. Criza de preoți calificați în Ardeal înseamnă totodată și o criză morală pentru satele noastre, care astfel sunt lăsate pradă tuturor curentelor periculoase de după război.“

Aprecieri meritate. — Publicistul sas Orendi-Hommenau, vorbește în revista germană „Von der Heide“ în mod foarte elogios despre opera artistică a profesorului D. Comșa din Sibiu: „Din ornamentica română“ și „Album de creștături în lemn“. Publicistul I. Băilă, dupăce rezumă în „Neamul Românesc“ aprecierile d-lui Orendi, face și următoarele concluziuni: „Am relevat aceste entuziaște cuvinte de admirație și de apreciere ale d-lui Victor Orendi-Hommenau, pentru ca prin ele să trezim conștiința acelor cercuri oficiale ale noastre, care ar avea datoria să se intereseze mai deaproape de opera culturală săvârșită de românii ardeleni în condițiunile grele de sub regimul ungar. Azi când ministerul artelor cheltuiește milioane pentru a satisface câteva vanități politice cu pretenții de artă și literatură, sau pentru a face să înceteze anumite atacuri în presă, opere de adevărată valoare cum sunt albumurile d-nei M. P. Cosma și ale d-lui prof. Comșa nu se mai găsesc niciieri pentru că autorii lor n'au mijloacele necesare să le reediteze. Să nădăjduim că în viitorul guvern acest departament va fi dat unei persoane mai bine pregătite și cu mai multă bunăvoință față de Ardeal, ca d. ministru Lapedatu, care deși fecior de dascăl din Ardeal, a văzut vechea lui țară de obârșie numai prin prisma intereselor înguste ale partidului liberal. Afară de aceste albumuri mai sunt și alte publicațiuni din vechea eră a Ardealului, care ar trebui să fie reeditate din nou. Amintim aci numai „Enciclopedia Română“, care a fost până azi singura publicațiune de felul acesta la români. Faptul că ea a fost făcută de „Astra“ în timpuri grele și cu mijloace puține, ar trebui cu atât mai mult să îndemne astăzi pe factorii chemați să se gândească la editarea din nou și în condițiuni perfecționate a acestei importante publicațiuni. Poporul român este azi singurul din Europa, care nu are încă o enciclopedie.“

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

TEATRU

FRUMOASA AVENTURĂ

Comedie de Caillavet, R. de Flers și E. Rey

O bună comedie, ca să poată fi gustată de un public mai priceput în ale teatrului, trebuie să se caracterizeze în rândul întâi prin verosimilitatea acțiunii. Personagiile pot fi desemnate chiar cu unele trăsături violente, cari ies evident din tiparul obișnuitului — din varietatea „tipurilor” piesa câștigă nota pitorescului plăcut, — dacă însă ele sunt puse în acțiune în situații, cari se succed pe linia firescului și nu apar ca niște invenții de fantezie necontrolată, sau ca scene create pentru un efect momentan, în afară de firul poveștii, pentru gustul unei anumite categorii de spectatori, cari iubesc efectele de circ, comedia ține treaz interesul pentru acțiune și își face efectul. Este o operă de artă.

Comediile rezultate din colaborarea acestor trinități, sau a altor combinații, din care fac parte primii doi dintre ei, au, cele mai multe, această calitate fundamentală. Din categoria celor reușite face parte și „Frumoasa aventură”.

Suntem în preajma unei căsătorii între tânărul Valentin Le Barroyer (Al. Ghibericon), care înțelege căsătoria ca o barieră a vieții ce trebuie odată trecută și d-șoara Elena de Trévillac (Jeana Popovici-Voina), o fată cu inima simțitoare, dornică de iubire, pe care n-o găsește la mărginitul de Valentin. Căsătoria pentru ea este o nevroză. În ultimul moment însă sosește pe neașteptate contele André d'Eguzon (Mihăilescu-Brăila), pe care îl iubește și fug amândoi, căutându-și adăpost la o mătușă bătrână, cu inimă bună (Aura Fotino). Mătușa crede că tinerii ei oaspeți sunt înșurăței, plecați în călătoria de nuntă și din rățacirea ei isvorește „frumoasa aventură”: ea îi silește să petreacă noaptea amândoi în aceeași odă. A doua zi, când mirele înșelut vine să-și caute mireasa, lucrurile nu se mai pot îndrepta. Elena este legată cu trup cu suflet de André, mătușa înșelată se împacă și ea văzând iubirea puternică dintre cei doi tineri, la căsătoria cărora se învoiesc acum și părinții lor, iar Valentin, care de altfel este un băiat „de treabă”, înțelege că trebuie să se împacă cu noua situație.

Pe acest motiv au brodat cei trei autori o serie de scene pline de vioiciune, cu un umor mai mult de situație, decât de limbaj. Figurile, cari duc povara acțiunii, sunt pline de viață, caracterizate prin trăsături sufletești distincte. Nu lipsesc tipurile accesorii, cari dau colorit piesei prin mișcările lor originale, comice prin împrejurările între cari se produc, și interesante prin fondul sufletesc, pe care-l ascund.

Printre interpreți avem să remarcăm pe

d. Mihăilescu-Brăila, care s'a ținut prea mult departe de scenă în anul acesta. Sunt roluri în cari nu poate fi înlocuit cu niciunul dintre colegii dânsului. Așa este rolul lui André din „Frumoasa aventură”, în care l-am regăsit cu aceeași vioiciune a mișcărilor, cu aceeași spontaneitate a gesturilor și doar cu mai puțină vervă în scenele de dragoste. Rolul Elenei de Trévillac este dintre acelea cărora îi se poate mai bine adapta d-na Popovici-Voina.

Cu mult conținut sufletesc bun, vibrant de sentiment a fost Elena d-sale. D-na Aura Fotino a găsit în sfârșit un personaj, pe care l-a putut intruchipa fără a-l șarja prin mahalagisme în intonație sau în gesturi. O creație originală, în genul său, ne-a dat și d-l Ghibericon. Restul ansamblului corect. O mențiune specială merită d. Simionescu, pentru nota personală ce i-a dat-o păzitorului de cadouri.

CONFERINȚE

E. Panaitescu: Regele Decebal

Intr'un limbaj aprins de focul sentimentului a prezentat d. Panaitescu figura eroicului rege dac Decebal, care a înfruntat la începutul veacului II din era noastră armata romană, condusă de împăratul Traian. Ultimul dintre „marii dușmani ai Romei”, Decebal a fost tot așa de vrednic de acest titlu glorios, cași africanul Hanibal, care a deschis seria lor.

Date speciale despre regele „barbar” al Carpaților sunt foarte puține. Un cronicar al vremii îi laudă vitejia, dar nu poate da un portret al personalității sale, cum se scria despre marii conducători ai Imperiului, vestiți prin faptele lor din timp de pace, sau pentru biruințele lor în războaie.

Figura lui însă se poate cunoaște de pe coloana lui Traian, care a rezistat urgiei veacurilor, rămânând până astăzi, ca o dovadă despre măreția unor vremuri de mult apuse. Sunt mai multe scene cu regele dac pe această coloană, infățișându-l în diferite atitudini, dar totdeauna cu aceleași trăsături ale feții, cari foarte probabil că au fost studiate de aproape de sculptorul necunoscut, intrucât capul lui Decebal a fost purtat prin cetatea eternă, care iubila invingerea barbarilor dela Dunăre. Conferențiarul a proiectat pe pânză câteva scene de acestea, la tălmăcirea cărora a adus unorii și domnia contribuții importante, precum și capul lui Decebal, păstrat în Muzeul Vaticanului, ca un fragment dintr'o statuie, pe care d. Panaitescu l-a identificat mai întâi cu figura lui Decebal de pe coloană.

Dintre scenele de pe coloană este impresionantă în deosebi aceea care infățișează poporul dac prosternut la pământ în fața împăratului Traian și îndărăptul poporului, pe o ridicătură, regele Decebal prezentând împăratului poporul său supus.

Alexandrina Cantacuzino: O călătorie în America

America e cunoscută ca o țară a paradoxelor. Pentru bătrâna Europă, generația ei, care nu se împacă cu supremul paradox american: înabnarea confortului materialist cu exigențele spiritului. Considerate în fond însă, instituțiile, moravurile, politica, religiile de peste Atlantic nu par exotice. Lucrul acesta l-a dovedit conferința d-nei Alexandrina Cantacuzino, președinta Uniunii Femeilor Ortodoxe Române: o comaroar de impresii și de experiență, câștigată într'o călătorie oficială. Inițiind printr'o plastică descriere a drumului pe mare, dela debarcarea la New-Orleans până la îndepărtatul San-Francisco de pe țărmul Pacificului, într'un stil simplu și nepretențios, povestește minunea de organizații de orice gen, puritatea legăturilor sociale, uimirea în fața Niagarei, uruiala New-Yorkului, intrând și în chestiuni gospodărești, comparând agricultura canadiană cu cea românească, etc. O problemă foarte serioasă constituie în America cele 14 milioane de Negri, cari, pătrunși până acum numai în clasele de jos, încep a se ridică de pe labe, la fluerul vrăjii al civilizației și... încep a-și sticlă albi canini. Căci deși democrația s'a realizat în Lumea Nouă, totuși, ura dintre aceste două rase nu se poate înăbuși, acolo, prin ea numai. Alături de aceasta, și în special pentru Ardeleni, chestiunea românilor din America prezintă o importanță excepțională: bine înghebați în colonia dela Cleveland-Ohio, ei sunt pe cale să-și câștige un episcopat ortodox. Dar cu toate acestea au mereu nevoie de sprijin de acasă. Și mai ales acest fapt necesită o deosebită atențiune.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Sburătorul. — Intâiul număr din seria nouă a revistei d-lui Eugen Lovinescu aduce în frunte un editorial al directorului în care criticul impresionist repetă crezul său despre neconținutul diferențiere a sentimentului estetic. Repetând o sugestivă expresie a unui tânăr estetician al nostru d-sa afirmă inexistența unei „științe a literaturii” și a unei Arte perpetue, ci numai a unei istorii a artei „care se ocupă cu „fețele” estetice ale veacurilor”. Generațiile se succed dar nu se aseamănă, când e vorba de o sensibilitate estetică „A fi dintr'o generație nouă nu înseamnă, așa dar, a fi tânăr — mulți dintre tineri fiind bătrâni — ci a participa activ la elaborarea sensibilității epocii și la fixarea stilului ei”. Acest crez îl va profesa și „Sburătorul”; el va „întra în timp” deschizând larg brațele tuturor talentelor pe cari timpul nou le aduce. Și totuși: „Ceeace va veghea însă îndărătul acestor pagini, va fi o conștiință critică, fermă și o atitudine răspicată față de toate manifestările noastre literare”. Dacă peste toate generațiile nu există un criteriu sigur al judecății estetice cari vor fi principiile de cari va fi condusă acea „conștiință critică... fermă”?!... Așteptăm mai mult dela numerile următoare. Incolo numărul se prezintă destul de viu, în deosebi prin bogăția cronicelor.

CRONICA MEDICO-SOCIALĂ

Examenul medical înaintea căsătoriei

În Belgia există o societate de eugenie, în fruntea căreia se află o personalitate de seamă, doctorul René Sand. Societatea aceasta a organizat la Bruxelles o ședință publică, în care s'au adus în discuție chestiuni menite să familiarizeze opinia publică cu ideea examenului medical înaintea căsătoriei. Problema s'a discutat din punct de vedere biologic, medical, legal și social, familiar și moral. Conferențiarul, recrutați dintre cei mai reprezentativi oameni de știință, s'au declarat partizani ai examenului medical prenupțial, concepție opusă legii scandinave, care impune certificatul medical de aptitudine la mariaj. În materia aceasta legislația trebuie să fie precedată de o pregătire făcută în toate straturile sociale, pentru ca necesitatea înainte de a intra în lege să pătrundă mai întâi în moravuri. Altfel constrângerea legală n'are niciun efect real.

„L'appui maternal”

Așa se numește acea organizație franceză — rod al inițiativei particulare — menită să dea ajutor la domiciliu femeilor însărcinate sau să le ușureze plasarea în instituțiile coaspunzătoare, atunci când e cazul. Dar nu numai atât: „L'appui maternal” (sprijinul mamelor) nu se mărginește numai la protecția gravidelor, ci vine și în ajutorul lăuzelor, facilitându-le intrarea în azilele de convalescență, când își hrănesc copiii la sân; și în cazul acesta fragedele vârstare sunt ținute sub stricta supraveghere a unui serviciu de consultații, unde se depistează modificările patologice și factorii cari compromit creșterea normală și se aplică remedii adecvate. Astfel caută Franța alarmată de slaba sa natalitate să remedieze răul amenințator și să aducă o îmbunătățire în gospodăria materialului său uman, aflat într-o criză cronică, greu remedială. >

Pentru sanatoriul studenților

Ideea de a se construi un sanatoriu pentru studenții tuberculoși este excelentă, dar calificativul acesta nu ne însufletește prea mult, atât timp cât ideea rămâne un simplu deziderat formulat de solicitarea unor sentimente umanitare laudabile. Nu ne putem mulțumi cu o schiță de muncă și cu un plan arhitectonic. Trebuie să trecem la realizările practice, singurele în stare să aducă alinare acolo unde nevoia cere. Sanatoriul pentru studenții tuberculoși este o operă, a cărei înfăptuire cere bani. Și cum ideea acestei opere isvorăște din atenția altruistă, pe care societatea o îndreaptă înspre elementele debile și amenințate cu pierzare, tot sentimentelor altruiste trebuie să ne adresăm, cerându-le să ajute efectiv clădirea locașului menit să adăpostească câteva sute de studenți, condamnați astfel să ducă o viață mizerabilă de chinuri și privațiuni. Sanatoriul studenților costă câteva zeci de milioane. Statul are datoria să aducă aici cel mai simțitor aport, dar în aceeași măsură e dator și

societatea să contribuie la realizarea operelor. Exemplele străinătății ne arată, că inițiativa particulară poate să facă minuni. Grație acestei inițiative în America de Nord se ridică universități și instituțiuni științifice grandioase și în aceeași măsură apar ca din pământ și instituțiile de asistență socială. N'avem decât să ne gândim la fundația Rockefeller cu multiplele sale ramuri de activitate, pentru ca să ne putem da seama, că nu numai statul e capabil de a săvârși opere trainice, ci și filantropia generoasă a oamenilor de inimă. La noi concepția aceasta încă n'a prins rădăcini și desigur că e destul de trist, că la diferitele apeluri, cari se adresează carității, nu răspund decât foarte rar cei cari ar putea să-și deschidă lafă punga, fără să-și desecheze bugetul. Totuși unele colecte făcute pe seama studenților (dintre cari una inițiată de un mare cotidian) au înregistrat sume frumoase, atingând mai multe milioane de lei. Ar fi de dorit ca și acum, în vederea clădirii sanatorului pentru studenții tuberculoși, presa românească să facă apel la inimile caritabile, rugând publicul să și dea obolul pentru acest scop nobil și din parte-ne am fi bucuși, dacă inițiativa ar fi luată chiar de revista, în cadrele căreia apar aceste rânduri, cu atât mai mult că „Societatea de maine” a îmbrățișat și până-acum, cu multă căldură, diferite probleme cu caracter social sau medico-social. O colecție asemănătoare face actualmente marea revistă medicală „La Presse Médicale” și sumele adunate până-acum permit să se întrevadă, că realizarea sanatoriului pentru studenții tuberculoși nu este departe.

Așteptăm, dar nu prea mult, pentru că nu prea e timpul așteptărilor interminabile.

Congresul internațional de chirurgie

Se va ține în anul acesta la Roma, în sărbătorile Sf. Paști. Congresele științifice internaționale constituie cea mai nemerită ocazie, ca savanții din diferite părți ale lumii să se cunoască, să se aprecieze și să pună temelie unor noi prietenii rodnice în produse ale creierului omenesc. Fiecare stat își trimite la aceste congrese ambasadorii săi științifici. E un uz consacrat, explicabil și nu constituie nimic extraordinar faptul, că și România a fost invitată să-și trimită un reprezentant oficial. Ceeace însă trebuie să ne bucore e faptul, că trimisul autorizat al României la acest congres este profesorul Iacobovici dela facultatea de medicină din Cluj, eminentul chirurg, o personalitate științifică reprezentativă a științei românești. Nu se poate trece cu vederea acest detaliu, care traduce cu destulă elocvență autoritatea, de care se bucură tânăra facultate de medicină a Ardealului și aportul, pe care știința românească îl aduce la opera universală de civilizație și progres.

Medicinistii din Cluj

Dornică de a contribui cât mai mult la lărgirea cunoștințelor generale ale membrilor săi, „Societatea studenților în medicină

din Cluj” în urma inițiativei președintelui său, d. Râmneanu, a organizat o excursie în Cehoslovacia, excursie care va dura 10—12 zile, timp suficient pentru ca excursioniștii să-și poată face o oarecare idee despre statul vecin și aliat. E de prisos să mai căutăm să reliefăm importanța călătoriilor de studii. E ceva axiomatic, care nu tolerează demonstrații banale, deaceia ne mărginim să atragem atenția și altor organizații studențești, să nu piardă nicio ocazie de a se instrui astfel, cum tind să facă studenții în medicină, întrebându-și cu spor și cu profit zilele de vacanță.

Și poate că ei vor fi mai norocoși decât colegii lor dela medicină, cari au obținut avantajul de călătorie dela statul cehoslovac (reducere de 50 la sută pe căile ferate și altele) fiind în schimb siliți să-și secătuiască buzunarele, plătind prețul integral al călătoriei pe căile ferate ale propriei lor țări. Și mai sus aveam năvitatea să sperăm în ajutoare oficiale de zeci de milioane pentru un sanatoriu de tuberculoși!

Dr. Aurel Voina

CRONICA ECONOMICĂ

Asigurarea contra înghețului. Comunicatul Ministerului de agricultură ne arată că, din cauza gerului din iarna curentă, vilele din cele 56 județe viticole, 40 au scăpat cu pierderi mai mici, și 16 cu pierderi mai mari, din aceste din urmă județele Muscel, Buzeu, Vâlcea, Cetatea Albă, Botoșani, Orhei și Dâmbovița au avut de suportat pierderi, care merg până la 80 la sută din valoarea lor.

Pagubele, care lasă pe drumuri sute de podgoreni nu vor putea fi de nimeni acoperite.

Și de această dată se vede limpede ce lipsă mare avem în organizarea noastră agricolă prin inexistența asigurărilor agricole. Prin măsuri preventive și prin despăgubirile pe care le-ar fi acordat o instituție de asigurare contra înghețului, nu am fi avut de numărat atâtea pagube și atâtea ruini de producători cinstiți și muncitori.

Nu mai un frânar. Pe linia Sinaia—Valea Largă s'a întâmplat o nouă deraiere. Din cauza unui vagon cisternă defectuos ce se afla în mijlocul garniturii, câteva vagoane cu mărfuri s'au răsturnat, s'au sfărmat, linia a fost deteriorată, circulația întreruptă 8 ore, iar Expresesele internaționale mult întârziate. Să mai numărăm și accidentele de persoane? A murit numai un frânar. Un frânar anonim, poate un biet soldat, care este atât de mulțumit încât nu i se poate stabili identitatea. Dar ce prețuște un frânar?

A apărut:

Sociologia Generală de Tr. Brăileanu. Prețul 140 lei. Se poate ridica dela Adm. rev. noastre; studenților li-se face reducere de 40 lei la exemplar.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE

IDEEA DE SACRIFICIU

Răspunzând oratorilor, cari au pus în evidență meritele multiple câștigate de d. Ioan Lupas, prin activitatea lui bogată în sânul instituțiilor noastre de cultură din Ardeal, sărbătoritul a accentuat ca un caz de conștiință ideea de sacrificiu, care a fost mobilul acțiunilor sale. „Ideea de recompensă a fost în cele mai multe cazuri streină de gândul meu”, a spus sărbătoritul, fericit de a putea constata că străduințele i-au fost rodnice și încununete de succes. Înțelegem prin această idee de sacrificiu idealismul mobil, care a îndemnat pe toți conducătorii noștri sufletești din trecut la muncă desinteresată pentru binele poporului, înfruntând toate piedecile rostogolite în calea faptelor lor de vitregia vremurilor, acea curățenie de suflet care este fundamentul tuturor faptelor mari din istoria omenirii.

Sărbătorirea d-lui Lupas, la o vârstă, când puterile sufletești îi sunt în deplină vigoare, promițând încă multe fapte mari, trebuie să fie o mângâiere pentru toți cei stăpâniți în acțiunile lor de aceeași idee de sacrificiu, ce nu rămâne totdeauna nerecunoscută și nerăsplătită de contemporanitate, care se bucură de înfăptuirile ei concrete. Pe cât este de legitimă mulțumirea sufletească a d-lui Lupas, din acest motiv, pe atât este de înălțătoare lecția de nobleță sufletească, dată de cei ce i-au făcut această bucurie sărbătoritului.

Horia Trandafir

REDAȚIONALE. — Numărul nostru de Sf. Paști va apărea cu un număr de pagini considerabil mărit.

Suplimentul pe care revista noastră ține să-l dea cu ocazia sărbătorilor de peste an, va fi de Sf. Paști foarte bogat având colaborările unora dintre ei mai distinși scriitori și publiciști.

Răspunsurile sosite la ancheta noastră sociologică și filosofică, vor continua să apară în numerele viitoare.

Greva avocaților. — După săptămâni întregi de chibzuire, după demersuri repetate pe lângă guvern, pentru luarea în considerație a doleanțelor avocaților, doleanțe cari s'ar putea spune că sunt ale tuturor justițiabililor, greva unei întregi categorii de intelectuali, s'a declarat și a început. Lăsând la o parte considerațiile ce le-am putea face despre impresia ce trebuie să o aibă streinătatea asupra unei țări unde după grevă universitară, se declară greva unor liberi profesioniști, ne mărginim a constata pierderea mare ce rezultă pentru justiție din această grevă, cu șanse de perpetuare. Factorii competenți, deși în unele locuri greva durează de o săptămână, nu au luat până acum nici o măsură în vederea aplanării ei. Merge sau nu merge carul justiției se vede că e indiferent pentru guvern. Dar atunci de ce nu ne declarăm fățiș: huo justiție, trăiască arbitrarul, jos magistratul, trăiască jandarmul. Ar fi mai simplu, mai convenabil și n'am mai avea nevoie de avocați, cari după ce câștigă pe urma instituției justiției, mai au cutezanța să se intereseze și de interesele celor ce caută dreptatea!

Legea electorală. — Ședintele de agonie ale actualului parlament sunt consacrate reformei electorale, pentruca guvernarea de patru ani a partidului liberal să fie înche-

iată prin votarea ei. Noi aici nu facem politică militantă, dar fiindcă avem părerea noastră despre ideile politice ce frământă lumea, și suntem adepții democrației, trebuie uneori să ne ocupăm și de reformele politice din țara noastră. S'ar putea oare să trecem cu vederea proiectul de lege electorală al guvernului liberal, sub pretextul că nu facem politică, când el atinge simțul nostru de democrație? Nu, nu putem să nu ne arătăm nemulțumirea, că față de legea electorală veche, în vigoare pe teritoriul vechiului regat, care consacră și aplică principiul democratic al proporționalității, revenim la un sistem mult mai defectuos și mai antidemocratic chiar decât sistemul majoritar din legea consiliului dirigenț, care dacă nu prevedea reprezentarea minorităților, cel puțin permitea fiecărei circumscripții să trimită în parlament cu jumătate plus 1 din voturi pe persoana agreată. Ori, aceasta după noua lege nu mai e posibil, căci vor ajunge în parlament nu oamenii agreeți de masse ci cei agreeți de conducerea partidului. Când toate guvernele tuturor țărilor fac treptate concesii principiilor democratice, România face reștrângeri! Trista noastră „originalitate“.

Ziarismul eroic. — După războiul au apărut nenumărate cărți despre eroismul dovedit de diferitele unități componente ale armatelor. De data aceasta din Italia ne vine o carte care relevă la justa-i valoare și activitatea ziaristului în acest război. E cartea d-lui Arturo Lancelotti: *Giornalismo eroico*, care pe lângă relevarea meritelor speciale ale ziaristilor italieni cari au îndeplinit serviciul lor pe front, este și un cald imn la adresa tuturor celor ce prin pana lor cu servit idealurile națiunilor în război. Corespondentul de pe câmpul de luptă prin această carte e arătat cași un element cu multă influență asupra morallui țării și armatei. Căci dacă o pană ăstea-lă, e capabilă să scoată chiar dintr'o luptă pierdută, lucruri cari înalță conștiința populară, însemnătatea unei victorii bine exploatăată în presă, își dublează valoarea pentru păstrarea însuflețirii pentru idealul care a mântit o nație în grozăvia războiului. Despre ziarism eroic mai vorbește autorul și pentrucă mulți slujbași ai condeiului și-au dat viața, murind în luptă, împlinindu-și o datorie către patrie — luptând, și alta profesională — fiind acolo de unde observația e cea mai veridică. D. Lancelotti a adus un frumos și meritat omagiu ziaristilor și mai ales ziaristilor italieni.

O excursie studențească în Cehoslovacia.

— Miercuri au pornit 38 de studenți în medicină din Cluj, într'o excursie de 10 zile în Cehoslovacia. Inițiativa Societății Studenților în Medicină de-a organiza această excursie este demnă de toată lauda, căci cunoașterea țărilor streine, cu culturi diferite de a noastră, deschide orizonturi largi unui tânăr în plină formație intelectuală. Cu acest prilej vom aminti că poate nu este numai o întâmplare că prima inițiativă de acest fel, vine dela studenții facultății de medicină. De multă vreme s'a con-

statat că titrații eșiți din această facultate a Universității din Cluj, duc cu ei în viața practică o mare doză de idealism, precum și o dorință de reformă socială. Pretutendeni tinerii medici din Cluj au inițiative nu numai pe tărâmul medical sau igienic ci și pe cel social (în sens mai restrâns) și cultural. Corpul profesoral al acestei facultăți se vede că pe lângă îndrumările științifice, mai prevede pe tânărul doctor și cu un bun bagaj de îndrumări cari ies din cadrul pregătirii profesionale. Iată un lucru care ar trebui imitat, căci avocatul, medicul, inginerul etc. care iesă din băncile universității, numai dacă pe lângă cultura științifică specială va avea sădit în inimă și interes viu pentru fapta culturală în general, se va putea forma în țara mărîtă o ambianță prielnică propășirii pe toate terenurile.

Ruina Imperiului Rus. — Așa se întitulează cartea care cuprinde amintirile fostului ultim președinte al Dumei rusești, M. V. Rodzianko apărută în colecția „Arhiva Revoluției Rusești“ din Berlin. Impresionante sunt mai ales capitolele în cari se arată influența misterioasă ce a avut o mușicul siberian Rasputin la curtea imperială. Rodzianko arată cum a încercat să convingă pe țar despre nenorocirea ce o aduce asupra Rusiei politica influențată de Rasputin, și susținută de miniștri impuși de acesta cari nu aveau alt merit decât că erau creaturile lui, ca Chitcheglovitov, Maklakov, Sturman. Dar țarul, deși la un moment dat îi crezuse lui Rodzianko, nu putea și poate nici nu voia să-i dea ascultare și să înlăture acest personaj. La un moment dat, când președintele Dumei i-a vorbit din nou de îndepărtarea lui Rasputin, de reforme sociale, spunându-i că altfel revoluția e inevitabilă, țarul i-a obiecționat că are cu totul alte informații și l-a rugat să se grăbească, căci în cabinetul de alături... i-se răcește ceaiul. Rodzianko a avut o tristă satisfacție: evenimentele l-au confirmat peste foarte puțin timp.

Concursul corului Gutenberg. — La 21 Martie 1926, ora 11 a. m., s'a întrunit Comisia concursului Corului „Gutenberg“, în prezența d-lor: Aug. Bena, directorul Conservatorului de Muzică, G. Urzică, I. Terhes, Iosif Jumanca, Pavel Marc, Aurel Buteanu, delegatul „Societății de Măine“ și Teofil Bugnariu, delegatul revistei „Cosinzeana“, pentru a decide asupra lucrărilor intrate la concursul publicat.

S'au prezentat la concurs trei plicuri, dela trei autori, conținând două poezii pentru „Cântec de vin“ (Crăsmărița și Cântec de beție), iar pentru „Cântec funebru“ două poezii (Fragment și O, amar!). Se citesc cântecele de vin, dar necorespunzând, se elimină cu excepția poeziei „Crăsmărița“, care se păstrează pentru concursul viitor.

Lucrările intrate pentru cântec funebru necorespunzând, se resping.

Conducerea Corului

BANCA CHRISOVELONI

Societate Anonima Română — București. Capital social 250.000.000 deplin vărsat

Convocare

D-nii acționari ai societății anonime române „Banca Crissoveloni” sunt convocați în adunare generală ordinară la sediul societății în București, strada Lipscași No. 33 (fost 17), pentru ziua de 26 Martie 1926, orele 5 p. m. pentru a delibera și decide asupra următoarei ordine de zi:

1. Darea de seamă a consiliului de administrație asupra operațiunilor societății pe exercițiul 1 Ianuarie — 31 Decembrie 1925.
2. Raportul cenzorilor;
3. Aprobarea bilanțului și a contului de profit și pierdere pe exercițiul 1 Ianuarie — 31 Decembrie 1925;
4. Distribuția beneficiilor;
5. Descărcarea consiliului de administrație și direcțiunii de gestiunea lor;
6. Alegerea membrilor în consiliul de administrație în locul celor eșiți la sorți, conform art. 10 din statute;
7. Alegerea a 3 cenzori și 3 cenzori supleanți;
8. Fixarea retribuției cenzorilor. ■

Pentru a putea lua parte la această adunare generală, d-nii acționari își vor depune acțiunile cel mai târziu până în seara zilei de 21 Martie 1926, la sediul băncii, în București, sau la sucursalele din țară: Sibiu, Galați, Brăila, Cluj, Constanța, sau la sucursalele băncii din străinătate și anume: New-York, 115 Broadway, Constantinopol, Sigurta Han, sau la Banca Crisso-

veloni et Co. din Paris, 58 Av. Montaigne sau la Banca Crissoveloni Bisteghi et Co. Viena, Canova Gasse 5.

Consiliu de administrație.

Convocare

D-nii acționarii ai societății anonime române „Banca Crissoveloni”, sunt convocați în adunare generală extraordinară, la sediul societății în București, strada Lipscași No. 33 (fost 17), pentru ziua de 26 Martie 1926, orele 6 p. m. pentru a delibera și decide asupra următoarei ordine de zi:

1. Modificarea art. 35, parag. 1 din statute, căruia urmează a i-se da următoarea redacțiune:
„1. Cinci până la zece la sută pentru constituirea fondului de rezervă prescris de lege; îndată ce fondul de rezervă va fi ajuns egal cu 1/2 parte a capitalului social vărsat, adunarea generală va decide dacă se va continua cu prelevarea.”

Pentru a putea lua parte la această adunare generală, d-nii acționari își vor depune acțiunile cel mai târziu până în seara zilei de 21 Martie 1926, la sediul băncii în București, sau la sucursalele din țară: Sibiu, Galați, Brăila, Cluj, Constanța, sau la sucursalele din străinătate și anume: New-York, 115 Broadway, Constantinopol, Sigurta Han, sau la Banca „Crissoveloni et Co.”, din Paris, 58 Av. Montaigne, sau la „Banca Crissoveloni”, Bisteghi et Co. Viena, Canova-Gasse 5.

Consiliul de administrație

Activ

Bilanțul general încheiat la 31 Decembrie 1925

Pasiv

Numerar în Casă și disponibil la Bănci	127.874.673,19	Capital	250.000.000
Efecte, Acțiuni și Participațiuni	393.048.311,38	Rezerve	66.363.575,15
Imobile, Terenuri, Păduri și fabrici proprietatea Băncii	80.534.361,56	Fond de rezervă pentru eventuale creanțe dubioase	18.925.525,97
Scout și Avansuri as. Portofoliu și Titluri	544.229.729,96	Angajament pentru efecte reescontate	326.887.199,65
Avansuri as. ipoteci și Cesiuni	47.468.615	Depozite la vedere și pe termen și diversi creditori	901.415.188,72
Avansuri as. Mărfuri (Lemne, Cereale, etc.)	69.541.702,25	Dividende nerecitate	514.793,80
Debitori în cont curent și Avansuri acordate Societăților controlate de noi	399.970.399,02	Diverse conturi creditoare	69.896.533,79
Administrația fabricilor Băncii, inventar și Mărfuri	29.559.294,93	Cont tranzitoriu	7.165.246,85
Mobilier	1	Profit și Pierderi: Report	4.090.036,03
		Beneficiul anului 1925	47.108.988,81
	1.692.167.088,27		51.199.024,84
Cauțiuni de gestiune	495.000	Deponenți de cauțiuni de gestiune	1.692.167.088,27
			495.000

Director general, P. O. Vassalopulo.

Șeful Contabilității, F. A. Koblinger.

Verificat și găsit conform cu registrele.

Cenzori: V. Ratiu, G. Eftatopol, Sergiu Zamfirescu.

FABRICA DE PIELĂRIE

GHETE, CURELE
DE TRANSMISIE

PIELĂRIE FINĂ

FRĂȚII

RENNER

& CO.

SOC. AN. — CLUJ

ADRESA TELEGR.: „DERMATA”

SCHMOLL-PASTA
CREMĂ RENUMITĂ DE GHEȚE — BRAȘOV

„ASTRA”

Prima Fabrică Română de
Vagoane și Motoare S. A.

Vagoane cisterne pentru
orice lichid. Cazane și re-
zervoare pentru apă, spirt,
petrol și benzină de orice
formă și mărime. Cazane
de fermentațiune. Coșuri
de tablă.

Pentru oferte a se adresa:

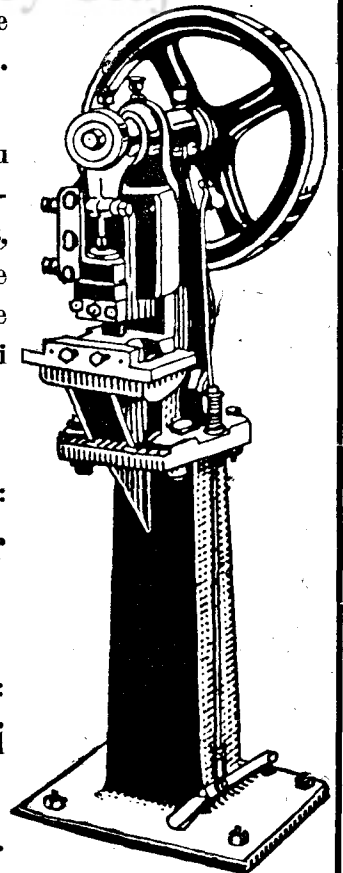
Direcțiunii Uzinelor
din Arad

sau

Reprezentanței Generale:

S. A. R. de Investițiuni
și Furnituri

București, Str. Paris 4 bis.



Produsele
fabricei de bere CZELL

din Cluj-Mănăştur

Berea albă
URSUS

Berea albă specială
Hercules-Extra

Berea neagră din
maţ dublu

Hercules

 **se capătă pretutindeni!**

Adresa abonatului

„**Exlibris**“, revistă lunară a bibliofililor editura
LEPAGE Cluj
abonament lunar 120 lei, un număr 20 lei.

„**Albina**“
Intrepozite și Societate Comercială
Anonimă

CLUJ, PIAȚA GĂRII — TELEFON : 5—71.

LINIE PROPRIE DE GARAJ. —
INMAGAZINEAZĂ TOT FELUL
DE MĂRFURI. — ACORDĂ ÎM-
PRUMUT PE GAJ DE MARFĂ.
FINANȚEAZĂ AFACERI
COMERCIALE ȘI INDUSTRIALE.

IMPORT-EXPORT. — Capital social 6,000.000 L.

DE LA DIRECȚIUNEA UZINELOR ELECTRICE CLUJ

AVIZ

Direcțiunea Uzinelor Electrice pentru bună regulă găsește de a pune în vedere Onor. public din nou publicația Consiliului Orașănesc Cluj cu No. 9784—923 aprobată în ședința Cons. Oraș. din 27 Iunie 1923 precum urmează:

„Consiliul orașului Cluj încunoștiințează onor. public că în viitor cu începere de astăzi orice modificări interne ar dori să facă la instalațiunile de forță motrice și iluminat precum și instalațiuni noi trebuiesc anunțate Direcțiunii Uzinei Electrice înainte de executarea acelor modificări și instalații. Aceasta în interesul reciproc și pentru bună ordine a scriptelor exploatării.

De asemeni se aduce la cunoștință d-lor instalatori, că numai acei ce au brevet industrial și autorizație specială, pot executa astfel de lucrări și orice abateri dela aceste norme se consideră ca nelegale și se vor urmări pe cale juridică conform drepturilor ce ne acordă legile în vigoare.“

Totodată să aduce la cunoștința onor. public consumător, că nimenea nu are voie de a vinde sau a ceda dreptul consumației de curent pentru alte persoane.

Se pot vinde numai instalațiunile interne, lămpile, becurile, motoarele sau alte aparate și materiale cari

formează exclusiv proprietatea particulară a consumenților. La nici un caz nu se pot vinde contoarele, siguranțele principale și racordurile cari formează proprietatea Uzinelor chiar și în cazul dacă costul lor a fost plătit de către consumatori.

De asemenea nu se admit transcrieri de contracte pentru iluminatie sau forță motrice.

Cererile pentru aceste transcrieri se vor considera ca renunțare la contract din partea consumatorului care să mută din locuință sau din oareșcare motiv nu mai consumă curent de iluminatie sau forță motrice.

Asupra curentului devenit disponibil în urma abzicerilor dispun singure uzinele și curentul disponibil se va distribui consumatorilor noi pe baza cererilor înaintate și în limita puterii disponibile.

Totodată se pune în vedere consumatorilor cari își părăsesc locuința sau se mută în alta să se prezinte la Direcțiunea Uzinelor pentru a rezilia contractul la timp, iar consumatorii noi cari ocupă o locuință nouă de asemeni trebuie să se prezinte imediat la biroul uzinelor pentru încheierea contractului.

Cluj, la 15 Martie 1926.

Directorul Uzinelor
Inginer **Roată.**